

RUSKÉ BYLINY

Převzato z: *Ruské byliny*, přeložila Bronislava Herbenová, Praha 1911
(redakčně upraveno).

OBSAH:

Starší bohatýři

Svatohor bohatýr

Svatohorova smrt

Volha Buslajevič

Mikula Seljaninovič

Mladší bohatýři

Prvé skutky Ilje Muromce

Ilja Muromec a Slavík loupežník

Ilja Muromec a Idolišče

Ilja Muromec a Kalin car

Ilja Muromec a Kníže Vladimír

Poslední vyjížďka Ilje Muromce

Suchman

Dobryňa Nikitič a saň

Dobryňa a Aljoša

Čurila Plenkovič

Đuk Štěpánovič

Kdy vymizeli bohatýři na svaté Rusi

Ptáci

Ruská starynka

SVATOHOR BOHATÝR

Na horách vysokých, na Horách Svatých, žil podivuhodný bohatýr, že takového na celém světě nebylo. Nejezdil Svatohor na svatou Rus, protože matka syrá země ho neunesla. Těžká byla mu bohatýrská síla jeho, těžká jako nejtěžší břemeno. Kdo chtěl poznati tohoto slavného nejstaršího a nejsilnějšího bohatýra, musil si dojíti na ty hory vysoké a tam se mu hluboce pokloniti.

Jednou však přece jen Svatohora bohatýra omrzelo projížděti se neustále po tvrdých skalách Svatých Hor. I vsedl Svatohor bohatýr na svého bohatýrského oře v celém svém bohatýrském brnění a s palicí ocelovou, s ostrým mečem, tuhým lukem a kalenými střelami v toulci.

Tak vydal se Svatohor bohatýr na dalekou cestu, do města Kyjeva.

I promluvil takto ke svému bohatýrskému oři:

„Aj, ty můj oři bohatýrský! Posluž mi věrnou pravdou.“

Bohatýrský oř pravil lidským hlasem:

„Aj, ty Svatohore bohatýre! Když jsi vsedl na můj koňský hřbet, nevtiskuj ty ostruh ocelových do mých tvrdých žeber a nebičuj mne bičíkem hedvábným po mém koňském hřbetu a nepřitahuj uzdy hedvábné – a potom mohu ti posloužiti věrnou pravdou.“

Jede tedy Svatohor bohatýr, jede cestou cestičkou, a slyšeti ho daleko široko, neboť matka syrá země se otrásá, temné lesy se kolísají a řeky se z břehů vylévají, jede-li Svatohor bohatýr, vyšší lesa stojatého, s hlavou až v oblacích.

I rozjařilo se mu jeho srdce bohatýrské, a Svatohor bohatýr vyňal svou palici ocelovou a takto promlouvá:

„Kdyby byl kruh na božím nebi a druhý kruh v matičce zemi, překotil bych ji vzhůru k nebesům a smíchal bych nebeské s pozemským!“

Pousnul Svatohor bohatýr na svém bohatýrském oři, i dohonil ho ze zadu mohutný ruský bohatýr a udeřil ho kopím po mohutných plecích, udeřil ho koncem neostrým.

Probudil se Svatohor a promluvil takové slovo:

„Jak ty ruské mouchy štípají!“

Bohatýr udeřil ho po druhé, kopím po mohutných plecích, po druhé koncem neostrým.

I napřáhl Svatohor bohatýr svou bohatýrskou ruku, uchopil mohutného bohatýra a posadil ho do svého toulce bohatýrského a ujížděl dále cestou, cestičkou.

Ale bohatýrský oř Svatohorův jak jede cestičkou, tak klopýtá, i promlouvá lidským hlasem:

„Aj, ty Svatohore bohatýre! Nemohu unésti dvou bohatýrů - břemene onoho ve tvém toulci.“

Vyňal tedy Svatohor bohatýr z toulce svého onoho mohutného ruského bohatýra i s jeho ořem bohatýrským a promluvil k němu:

„A kdo jsi ty, ruský, mohutný bohatýre?“

Ruský bohatýr odpoví mu takto:

„Jsem bohatýr ze stolního města Kyjeva - jsem Samson Samojlovič.“

Promluví k němu Svatohor bohatýr:

„Aj, ty jsi tedy Samson, ty jsi Samojlovič! Pobratřeme se tedy podle křížů* a já budu tvůj starší bratr, a ty budeš, Samson Samojloviči, mým mladším bratrem.“

I rozdráždili své bohatýrské oře a jejich srdce bohatýrská se rozjařila. A když tak jeli širokou cestou, uhnul náhle Samson Samojlovič na pravo, na cestu postranní.

Svatohor bohatýr přijel k vysoké skále a sestoupil s bohatýrského oře. Rozjařilo se jeho srdce bohatýrské, i ohlédl se na zad – a vždyť tu není Samsona Samojloviče!

Vystoupil tedy Svatohor bohatýr na tu vysokou skálu a jal se kamení metati svýma bohatýrskými rukama a volati:

„Pojede-li tudy Samson, ten Samojlovič, zabiju ho kamením velikým s této příkré skály!“

Ale Svatohor bohatýr nemohl se dočkat. Vsedl tedy zase na svého bohatýrského oře, a jak tak jede svou širokou cestou, cestičkou, vidí před sebou kráčet člověka pocestného s měšečkem na zádech. I popohání Svatohor bohatýr svého bohatýrského oře, ale pocestného dohoniti nemůže.

I zavolá na něho Svatohor bohatýr:

„Aj, ty pocestný človče, posečekj maličko, nemohu tě dohoniti ani na mém dobrém koni.“

I zastavil se neznámý pocestný, složil měšeček na syrou zemi a takto promlouvá:

„Aj, ty Svatohore bohatýre! Sestup se svého koně bohatýrského na matičku syrou zemi. Tady v tomto měšečku je uschována všecka tíže zemská. Zkus, Svatohore, vždyť jsi bohatýr, zkus velikost své síly!“

Svatohor bohatýr sestoupil s dobrého koně a uchopil se měšečku jedním prstem. Po druhé uchopil se měšečku jednou rukou. Po třetí Svatohor bohatýr napjal už veškeru svou velikou sílu bohatýrskou, až mu po bílé líci růžová krev přeběhla, ale měšečku pozdvihnout nemohl, ačkoliv se zabořil až po kolena do syré země.

Neznámý pocestný uchopil potom bílými rukama měšeček a uložil ho zase na bedra.

I zavolal na něho Svatohor bohatýr:

„Aj, kdož jsi ty, když jsi ty silnější než Svatohor bohatýr? A jak tobě po otci říkají?“

Pocestný mu odpověděl takovými slovy:

* Pobratření dalo se tak, že si bohatýři vyměnili vzájemně kříže, které na hrdle zavěšené nosili. Pobratimství bylo potom vážnou povinností, křížový bratr svého křížového bratra nesměl opustit, musil mu vždy býti nápomocen a podobně.

„Jsem Mikula, orač jsem, Mikula Seljaninovič* jsem – mne miluje matička syrá země.“

A odešel s měšečkem do širého pole.

Když potom Svatohor bohatýr i vsedl zase na svého bohatýrského oře, zůstalo jeho bohatýrské srdce přec tam u toho měšečku.

Svatohor bohatýr poodjel na cestičku na širokou a potkal se nenadále opět se Samsonem Samojlovičem. I jeli spolu k městu Kyjevu.

SVATOHOROVA SMRT

Zachtělo se bohatýru Ilji Muromcovi poznati Svatohora bohatýra. I vypravil se tedy Ilja Muromec ke Svatohoru bohatýru na ty vysoké Svaté Hory.

Přijíždí Ilja Muromec na ty hory vysoké, k tomu Svatohoru bohatýru, přijíždí k němu blizounko a klaní se mu nizounko:

„Buď pozdraven, bohatýre přesilný, přesilný ty bohatýre a předivný!“

„Odkud přicházíš, dobrý junáku a jak tě jmenují po otci?“

„Jsem z města Muromla, ze vsi Karačarova, říkají mi starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič. Zachtělo se mi podívati na Svatohora bohatýra, vždyt' on nejezdí nyní na matičku syrou zemi, nás bohatýrů nenavštěvuje.“

Odvětil mu přesilný bohatýr:

„Však já bych jezdil na matičku, syrou zemi, ale matička syrá země mne neunes, není mně souzeno jezdit na svatou Rus, je mi jen dovoleno projížděti se tady po těch vysokých horách a skalních rozsedlinách. A ty, starý kozáku Iljo Muromče, pojď, projedeme se po těch rozsedlinách, projedeme se po těch Svatých Horách!“

Pobratřili se svými kříži a říkali sobě křížoví bratři. Svatohor vyučil Ilju všem činům a projížděčkám bohatýrským.

I rozjeli se po těch skalních rozsedlinách, rozjeli se po Svatých Horách a jezdili tak po dlouhou dobu; jejich bohatýrská srdce se rozehrála, jejich bohatýrské žíly se jim v bílém těle rozehrály, i jezdili tak a veselili se.

Pojednou uviděli div divoucí: rakev, ale rakev ohromnou a hlubokou.

Praví Svatohor bohatýr Ilji Muromcovi: „Aj, ty starý kozáku Iljo Muromče, lehni si do té ohromné, hluboké rakve, zdali by se tobě hodila?“

Sesedl Ilja Muromec s dobrého koně a ulehl do té ohromné, hluboké rakve. Ale rakev byla Iljovi příliš dlouhá. Slézá tedy Svatohor bohatýr se svého dobrého koně a uléhá do té divné rakve - a rakev je pro něho dělána.

* Seljanin je náš vesničan; tedy pocestný se jmenoval: Mikula, syn vesničanův. Všichni bohatýři mají svá jména po otci, Ilja Muromec se představuje jako „syn Ivánovič“, jenom Svatohor nemá oteckého příjmení.

Svatohor bohatýr chce povstati z rakve, ale sám nikterak povstati nemůže:
 „Ach, ty starý kozáku Iljo Muromče! Pozdvihni mne z té ohromné, hluboké rakve!“

Ilja Muromec přistoupil ke Svatohoru bohatýrovi: zdvímá, zdvímá, ale vyzdvihnouti nemůže Svatohora bohatýra z ohromné, hluboké rakve.

I praví mu Svatohor bohatýr:

„Ulámej skaliska vysoká a vyzdvihni mne z té hluboké rakve.“

Jak starý kozák Ilja Muromec udeřil svou ocelovou palicí do skály, do vysoké, naskočila železná obruč na ohromné, divné té rakvi. Ilja udeřil po druhé a nová obruč naskočí.

I praví mu Svatohor bohatýr:

„Ach, ty starý kozáku Iljo Muromče, nahni se ke mně, dýchnu na tebe svým dechem bohatýrským.“

Ilja Muromec nahnul se ke Svatohorovi a Svatohor bohatýr dýchl na něho svým dechem bohatýrským a Ilja Muromec pocítil v sobě třikrát větší sílu. I bije Ilja po třetí do skal, až jiskry odletují, ale kam rána dopadá, tam nová železná obruč naskakuje.

Tu promluví Svatohor k Iljovi takováto slova:

„Je vidět, že Svatohor bohatýr tady skončiti má! Nakloň se, bratře, nade mnou, odevzdám ti svou sílu bohatýrskou!“

Odvětil mu Ilja Muromec:

„Mám síly dost, bratře můj přesilný, matička syrá země by mne neunesla!“

Svatohor mu na to pravil:

„S dobrou jsi se, bratře, poradil, že jsi mne neposlechl. Byl bych na tebe dechl dechem smrtelným, a ty bys byl vedle mne mrtev klesl. Buď zdrav a neboj se nikoho! Bohatýrského oře mého přivaž k mému hrobu, neboť nikdo by ho nezkroutil mimo Svatohora bohatýra.“

A z jasných očí Svatohora bohatýra, vytryskly vřelé slzy a potom Svatohor bohatýr složil bohatýrské ruce na bílé hrudi, na své hrudi bohatýrské a tak tu Svatohor bohatýr přijal velikou smrt.

A my opěvujeme nyní slávu Svatohora bohatýra.

VOLHA BUSLAJEVIČ

Červené slunéčko zapadlo za temné lesy a za moře širá, a když husté hvězdy Crozsázely se po jasném nebi, narodil se na svaté Rusi bohatýr Volha Buslajevič.

I rostl Volha Buslajevič do pěti roků a potom si vyšel po syré zemi. A matička syrá země se otřásala, ptáci pod oblaky se rozletovali a ryby v siném moři se

rozprchávaly, když Volha Buslajevič vyšel, aby se naučil veliké chytrosti a moudrosti i všem jazykům rozličným.

Dočkal se tak Volha Buslajevič roku sedmého, a když i dvanáctý rok mu minul, naučil se všeliké chytrosti a moudrosti i všem jazykům rozličným.

Sbíral si potom družinu dobrou a chrabrou, z třiceti bohatýrů bez jednoho, neboť sám sebe ustanovil třicátým. A takto mluvil ke své dobré družině:

„Aj, družino má dobrá, chrabrá, poslechněte staršího bratra, svého atamana, a vykonejte práci, kterou vám uložím. Nasoukejte provázků hedvábných, nalíchte provázky po syré zemi a nalovte kun a lišek, divoké zvěře, černých sobolů i bílých zajíčků poskakujících a malých hranostajů. Lovte tak po tři dny a po tři noci.“

Poslechli staršího bratra atamana a vykonali uloženou práci: soukali provázky hedvábné, nalíčili provázky v hlubokém leee a po syré zemi, lovili po tři dny a tři noci - ale nemohli dostat ani jediného zvířátka.

I proměnil se Volha Buslajevič ve lví zvíře, proskočil se po syré zemi, i po hlubokém lese a zaháněl do léče kuny a lišky a divokou zvěř černých sobolů i bílé poskakující zajíčky a malé hranostajky.

Volha Buslajevič přijel se svou dobrou družinou do města Kyjeva a takto k ní mluví:

„Družinečko má dobrá, chrabrá! Poslechněte staršího bratra atamana, a vykonejte práci, kterou vám uložím: Naplet’te osidla hedvábná, nalíchte osidla nad nejvyšší vrcholky hlubokého lesa, a lovte husy, labutě, jasné sokoly i tu drobnou ptačinu, a lovte tak po tři dny a po tři noci.“

Poslechli staršího bratra atamana a nalíčili osidla hedvábná nad nejvyšší vrcholky hlubokého lesa; lovili po tři dny a tři noci – ale nemohli dostat ani jediného ptáčka.

Proměnil se tedy Volha Buslajevič v ptáka Noha, zaletěl v podoblačno a zaháněl v léč husy, labutě, jasné sokoly i tu drobnou ptačinu.

I pobýval Volha Buslajevič v městě Kyjevě se svou dobrou, chrabrou družinou a takto k ní mluví:

„Družino má dobrá, chrabrá! Poslechněte staršího bratra atamana a vykonejte práci, kterou vám uložím: Vezměte sekery dřevorubné, vystavte koráb dubový, navažte síti hedvábných, vyplujte na siné moře a chyťte ryby lososy, vyzy, štičky a plotice, i dravou rybu jesetera. A chyťte je po tři dny a po tři noci.

Poslechli staršího bratra atamana a vykonali práci uloženou. Vzali sekery tesařské a vystavěli koráb dubový, vzali síť hedvábné a vypluli na siné moře, lovili po tři dny a po tři noci – ale nemohli dostat ani jedině rybičky.

Proměnil se tedy Volha Buslajevič v rybu štiku a pustil se po siném moři. I nadehnal ryby lososy, vyzy, štiku a plotice i dravou rybu jesetera.

I pobýval Volha Buslajevič v městě Kyjevě se svou dobrou, chrabrou družinou, a takto k ní mluví:

„Dražino má dobrá, chrabrá! Poslechněte staršího bratra atamana: Koho máme poslati do země turecké, aby vyzvěděl myšlenky carovy; jaké myšlenky car rozmýšlí a zda zamýšlí táhnout na svatou Rus? Pošleme-li posla starého – bude to

dlouho trvat, pošleme-li i posla let prostředních - opije se pálenkou, a pošleme-li mladého – s děvčaty si bude zahrávat, s mladice se bude vyrážet a se stařenkami si pobeseduje – a nám bude dlouho čekat. Je vidět, že musí Volha jít sám!“

I proměnil se Volha Buslajevič v drobné ptáče ptačátko a vzlétl pod oblaka. A byl brzo v té zemi turecké, u sultána tureckého a u paláce bělokamenného, proti samým oknům a vyposlechl tajné hovory.

Hovoří car s cařicí:

„Aj, ty cařice Pantalovno, víš-li pak o tom? Na Rusi tráva už neroste po starém, a kvítí nekvete už jako dříve; je vidět, že Volhy není na živu. I pojedu já na svatou Rus, dobudu si devíti měst a podaruji jimi svých devět synů a tobě, cařice Pantalovno, drahý kožíšek dám.“

Na to praví cařice Pantalovna:

„Aj, ty care, turecký sultáne! Vím o tom o všem: na Rusi tráva stále roste po starém a kvítí kvete stále jako dříve. Ale této noci jsem ve snu viděla, jak se strany východní přiletělo drobné ptáče ptačátko, a se strany západní přiletěl pták černý havran. Letěli proti sobě v širém poli a dotírali na sebe. Drobné ptáče ptačátko poklovalo černého havrana a po pérku mu péří vytrhalo a všechna po větru pustilo. To jest Volha Buslajevič a ten černý havran je turecký sultán.“

Praví na to car, turecký sultán:

„Aj, co to máš, ty cařice Pantalovno! A já právě zamýšlím brzo zajetí na svatou Rus, dobýti devíti měst, podarovati svých devět synů a přivéztí tobě drahocenný kožíšek.“

Praví cařice Pantalovna:

„Aj, ty care, turecký sultáne! Nedobudeš devíti měst a nepodaruješ svých devíti synů a nepřivezeš mně kožíšku drahocenného.“

Praví na to car, turecký sultán:

„Ach, ty starý čerte! Sama jsi spala a pro sebe sen viděla!“

A udeřil ji po bílé líci, obrátila se, udeřil ji po druhé líci, mrští cařicí o cihelnou podlahu, mrští jí po druhé a křičí:

„Pojedu já na svatou Rus a dobudu devíti měst a podaruju svých devět synů a přivezu sobě kožíšek drahocenný!“ I proměnil se Volha Buslajevič v šerého vlka, zaskočil do koníren, nejlepší si koně vybral a všem krky zakousal.

Proměnil se potom Volha Buslajevič v malého hranostaje a zaskočil do zbrojnice a proměnil se zase v junáka dobrého. Tam pevné luky přelámal, hedvábné tetivy přetrhal a kalené střely, všechny polvylámal, ostrým šavlím zubů nadělal, palice ocelové do oblouku zohýbal.

Potom proměnil se Volha Buslajevič zase v drobné ptáče ptačátko – a brzo je v městě v Kyjevě. I proměnil se zase v dobrého junáka a praví své družině:

„Družino má dobrá, chrabrá! Pojďme do turecké země.“

I šli do turecké země a vojsko turecké do zajetí vzali.

„Družino má dobrá, chrabrá! Rozděleme se nyní o kořist.“

A které díly byly laciné a které dobré?

Dobré koně byli po sedmi rublech, zbraně ocelové po šesti rublech, ostré šavle po pěti rublech a palice ocelové po třech rublech. Laciné bylo ženské pohlaví; stařenky byly po haléři, mladice po dvou haléřích a krásné dívčinky po desetníku.

MIKULA SELJANINVIČ

Laskavý Vladimír, červené slunéčko, kníže svatokyjevský obdaroval svého kmoťrence Volhu Buslajeviče třemi městy se všemi mužíky. Prvnímu městu říkali Kurcovec, druhému Ořechovec, třetímu Křest'anovec.

Mladý Volha Buslajevič uchystal si tmavohnědé, čistokrevné hřebčíky, vsedl na ně se svou dobrou, chrabrou družinou a tak rozjeli se daleko, daleko do širokého pole, aby v městech daně vybírali.

Když tak jeli dalekým, širokým polem, uslyšeli oráče, jak v širém poli oře a si pohvizduje, jak mu kleče poskřipují a radlice o kamení řinčí. Jeli za ním celý den, od rána do večera, ale oráče nedohonili. I druhý den ještě tak jeli od rána do večera, ale oráče ještě dohoniti nemohli.

A oráč, jak v poli oře, na koníka si pohvizduje, ploužek mu poskřipuje a radlice o kamení řinčí.

Jeli za ním ještě i třetí den až do oběda a tu teprve dostihli oráče v širém poli.

Oráč roli přeorává, brázdečky z kraje do kraje vyhazuje, ani konce jim nevidět; dubové kořání vyvrací a veliké kameny svaluje do brázdy. Zapřaženu má kobyliku plavku, ohon její až k zemi se rozestírá a hříva vlaje jí kolem hlavy. Uzdy má hedvábné, pluh má javorový, kleče dubové, radlici z ryzího stříbra a vidlice na radlici z rudého zlata.

Kadeře oráčovy se potřásají a po plecích se mu rozhrnují jako šňůry sypkých perel: Oči má oráč sokolí a brvy černé, sobolí. Střevíce jeho jsou ze safiánu zeleného s ostrými špičkami, klobouk má plstěný a kabátec černý, sametový.

I promluví k němu Volha takovými slovy:

„Pomáhej ti Pán Bůh, oráči milý, abys dobře oral, roli vzdělával a sedlačil, brázdy vyhazoval, pně i kořání vyvracel a veliké kamení do brázdy svaloval!“

Oráč pak odpovídá zase takovými slovy:

„Jen pojď blíže, Volho Buslajeviči, však je opravdu k sedlačení pomoci boží třeba. A kam ty, Volho, jedeš, kudy tě cesta vede?“

I odpověděl Volha Buslajevič:

„Kmoťříček můj, laskavý Vladimír, kníže stolnokyjevský, obdaroval mne třemi městy se všemi mužíky: Kurcovecem, Ořechovcem a Křest'anovcem. Jedu do těch měst daně vybírat.“

I pověděl mu oráč:

„Až, ty Volho Buslajeviči! V těch městech jsou mužíci loupežníci, oni podřežou mosty a potopí tě v řece Smorodině! Byl jsem tam nedávno, předevcírem, nakoupit

tří pytlů soli. Každý pytel vážil 100 pudův a já sám, jak jsem na nich seděl vážil jsem 40 pudův*. A už mužici groše žebraťi, mýta na mně žádati. Poděloval jsem je po groši, ale tu se mi grošů začalo nedostávati a mužičků stále víc a víc přibývalo. Začal jsem je odháněti svou palicí, pěstí jim hroziti a zůstalo jich tam na tisíc: ten, který stál, stojí, ten co seděl, zůstal sedět, a který ležel, leží.“

Pravil tedy Volha Buslajevič:

„Aj, ty oráči milý, nejel-li bys se mnou? Bud' me tovaryši!“

A oráč vypjal uzdy hedvábné, plavou svou kobytku z pluhu vypřáhl, potom junáci vsedli na své dobré koně, jimž se ohon rozkládá a jimž hříva povívá. Oráčova kobyta jde krokem, ale Volhův kůň skokem; oráčova kobyta, vytrvale kluše; Volhův kůň však pozadu zůstává, vyrovnati se v jí v kroku nemůže.

Pojednou vzpomněl si oráč:

„Nechal jsem pluh v brázdě státi. Nenechal jsem ho v tam pro ledakoho, jenž jde mimo, nebo mimo jede: půjde-li mimo člověk nezámožný, nebude tam pro něho, co by vzal; přijde-li bohatý, nevšimne se pluhu. Zanechal jsem svůj ploužek pro sedláčka vesnického, aby si ho ze země vytáhl, aby s radlice hlínu setřásl a ploužek hodil za keř rokytový“.

Poslal tedy Volha Buslajevič ze své chrabré družiny pět junáků silných, aby ploužek ze země vytáhli, s radlice hlínu setřásl a pluh hodili za keř rokytový.

Přijela družina chrabrá pěti silných junáků k tomu pluhu javorovému. Otáčejí pluhem kolem dokola a nemohou ho ze země vytáhnouti, nemohou s radlice hlínu setřást a nemohou hoditi ploužek za keř rokytový.

Tu pošle Volha ze své družiny chrabré celou desítku junákův. Ale oni ploužkem kolem dokola točí a nemohou pluhu ze země vytrhnout, nemohou s radlice hlínu setřást, nemohou hoditi ploužek za keř rokytový.

Tak tedy Volha Buslajevič posílá všecku svou dobrou, chrabrou družinu, aby ploužek ze země povytáhla, s radlice hlínu setřásla, a hodila ploužek za keř rokytový. Ale junáci pluhem dokolečka točí a nemohou pluhu ze země vytrhnout, nemohou hlíny s radlice setřásti a nemohou hoditi ploužek za keř rokytový.

I rozjede se sám milý oráč na své plavé kobytky, chopí javorový pluh jednou rukou a ze země ho vytrhne, s radlice hlínu setřese a hodí pluh za keř rokytový.

Potom junáci vsedli na své dobré koně a ujížděli. Ohon kobytky oráčovy se rozkládá a hříva její povívá. Kobytky oráčovy jde krokem, kůň Volhův skokem, ale jak kobytky oráčovy vytrvale kluše vpřed, kůň Volhův pozadu zůstává.

Tu jal se Volha na oráče pokřikovati a přilbou mávati:

„Oráčku, oráči, postůj přece! Kdyby tvá kobyta koněm byla, dali by za ni jistě pět set rublův.“ Odpověděl oráč:

„Jak jsi hloupý, Volho Buslajeviči! Koupil jsem tuto kobytku jako hříbátko, jako hříbátko pod matkou, a dal jsem za ni 500 rublův. Kdyby tato kobyta koněm byla, nebylo by jí ceny!“

* 1 pud = 16 kilogramů.

Odpověděl Volha Buslajevič:

„Ale ty, oráčku, oráči, jak pak ti jménem říkají? A jak tě po otci zovou?“

I odpověděl oráč:

„Aj, ty mladý Volho Buslajeviči! Nejprve na žito poorám, potom zaseju, až žito vyroste, do stohů skládám a domů je zavezu; doma vymlátím, potom piva navarím a hostí nazvu, sedláků napojím, a tu začnou mne sedláci pochvalovat: Junák, Mikula Seljaninovič!“

Tak přijeli oba bohatýři do města Kurcovce a jali se po městě procházet a město si prohlížet.

Děti si začaly povídat: „Tento zde byl předevcírem a nabil mužikům!“ A muži začali se scházet a radili se, jak by se omluvili a nízko se bohatýřům poklonili.

PRVÉ SKUTKY ILJE MUROMCE

Nelituje piva opojného, nelituje vínka zeleného, lituje jen tichounek besedy. Na besedě sedí si dobří lidé a vedou pěkné řeči o starých dávných časech i o tom Ilji Muromcovi, synu Ivanoviči.

Ve slavném městě Muromli, ve vesnici Karačarově seděl na peci Ilja Muromec, selský syn, a seděl tak již po třicet let, a nevládl ani rukama, ani nohama.

Jednou odešel jeho otec s rodnou matičkou po své selské práci. I vešli k Iljovi dva neznámí poutníci a promluvili k němu takováto slova:

„Aj, ty Iljo, povstaň na své hbité nohy a přines nám napítí piva z korbele.“ Ilja však starcům odpovídá:

„Jak pak mám povstat na své hbité nohy, vždyť nevládnou ani rukama, ani nohama a sedím třicet let na peci.“

„Aj, ty Iljo, jen povstaň na své hbité nohy, dojdí k vědru a nalej piva do korbele a přines nám napítí z korbele.“

I povstal Ilja na své hbité nohy, došel k vědru, natočil do korbele a přinesl prvnímu starci. Než stařec praví mu ještě tato slova:

„Vypij, Iljo, sám ten korbel.“

Ilja vypil korbel nápoje a pocítil v sobě velikou sílu. I promluvil stařec po druhé:

„Aj, ty Iljo, dej mi ještě napítí z korbele!“

Jak Ilja kráčel po dubové podlaze, tak kalinové trámy praskaly pod podlahou bělodubovou a prohýbaly se pod jeho chůzí. I načerpal Ilja z vědra a přinesl starci zase korbel nápoje. Stařec pravil mu po druhé:

„A vypij, Iljo, sám ten korbel.“

I vypil Ilja druhý korbel a ucítil v sobě sílu převelikou.

I druhý stařec potom promluvil:

„Aj, dej mi, Iljo, také napítí z korbele!“

I nalívá Ilja z vědra do konvice a přináší starci nápoje. Druhý stařec takto k němu praví:

„Kdybych já tobě, Iljo, přikázal pít po třetí z korbele, neovládal bys své velké síly, neovládal bys své síly bohatýrské.“

A stařec sám vypil korbel a potom takto mluvil:

„Aj, ty Iljo, budeš veliký bohatýr. Připrav se na cestu k městu Kyjevu, ke slunečku knížeti Vladimírovi. A zkoušej svou sílu bohatýrskou proti všem bohatýrům, jen bohatýra Svatohora nenapadej v širém poli, neboť sama matička syrá země sotva ho unese; nezápas také nikdy s bohatýrem Samsonem Samojlovičem, jenž má sedm andělských vlasů na hlavě. Také nepotírej nikdy Mikulova rodu, neboť jej miluje matička syrá země. I se synem Volhy Buslajeviče varuj se bojovati, nepřemohl-li by tě silou, přemůže tě chytrostí. Jeď, Iljo Muromče, synu Ivanoviči! Až vyjedeš ze své vesnice, přijedeš ke kameni, k nehybnému kameni, a uvidíš na něm nápis.“

A starci jak přišli, tak zmizeli.

I prochází se Ilja světnicí bílou, dubovou a chodí po podlaze kalinové. Přišli jeho rodiče z selské práce, přišli jeho rodní bratři, přišly i jeho sestry milované. Zaradovali se rodiče jeho i sourozenci, až radostí zaplakali: vždyť třicet let Ilja seděl na peci a nevládl nohama ani rukama.

A Ilja promlouvá ke svým rodičům takováto slova:

„Aj, vy moji rodiče rodní! Kde jste byli na selské práci?“

Rodiče jeho odpověděli:

Sláva Tobě, Hospodine, třicet let seděl Ilja na peci a nevládl nohama ani rukama!“

Ilja tázal se po druhé svých rodičův:

„Aj, vy rodiče moji rodní! Kde jste pracovali svou selskou práci?“

„Aj, Iljo, děláme na palouku tři hony od domu.“ „Zaveďte mne, rodiče moje, na to místo a ukažte mi mou práci.“ Otec zavedl ho na palouk. „Ukaž mi, otče můj, kde je mez.“

A Ilja uchopil do hrsti stromy lesní jako křoviny, sporážel dřímající lesy až do kořenů a naházal je na jedno místo a potom k otci svému takto promluvil:

„Aj, ty můj otče rodný! Nemusíte už palouk čistit. Dejte mi, rodiče moji rodní, své požehnání a propusťte mne z mého rodiště.“

I vydal se Ilja na cestu ke stolnímu městu Kyjevu. Přišel k tomu kameni nehybnému a na kameni bylo napsáno:

„Iljo, Iljo, vyzdvihni kámen z místa nehybného, je tam pro tebe kůň bohatýrský s celým bohatýrským brněním; je tam ještě kožíšek sobolový, je tam také bičík hedvábný a je tam palice ocelová.“

Tu Ilja takto zvolal:

„Aj, ty oři bohatýrský! Posluž mi věrnou pravdou!“ Kůň odpověděl Iljovi lidským hlasem:

„Aj, ty Iljo, starý kozáku Iljo Muromče, synu Ivanoviči, umíš-li vládnouti koněm bohatýrským?“

A starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič vsedl na koně bohatýrského v celém brnění bohatýrském a kůň mluvil dále lidským hlasem:

„Aj, ty starý kozáče Iljo Muromče, synu Ivanoviči! Budeš-li umět se mnou zacházet, tedy ti dal Hospodin oře bohatýrského, jako poslal anděly do tvého rodiště a dal ti nohy a ruce. Není ti souzena, starý kozáče Iljo Muromče, není ti souzena smrt na bojišti.“

I jel starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič, cestou širokou. Oř jeho drobné říčky překračoval, hluboká jezera přeskakoval. A starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič, oře pobádá, bičíkem hedvábným ho pošvihuje a palicí ocelovou si při tom pohrává, a palice ocelová váží čtyřicet pudů.

Když tak jede starý kozák Ilja Muromec, přijede ke třem mezníkům. Na těch meznících bylo napsáno:

Pojedeš-li na levo – zbohatneš,
pojedeš-li přímo – zabit budeš,
pojedeš-li na pravo – oženíš se.

I zamyslel se starý kozák Ilja Muromec a takto uvažoval:

„Mně není třeba bohatství na stará léta, ani ženiti se není mi třeba na stará léta, mně je třeba abych byl ubit na stará léta.“ I dal se tedy cestou přímou.

Jel a jel starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič a nenadále přijel mezi čtyři sta loupežníkův. Loupežníci všichni spali, toliko jeden loupežník chodí a hlídá. I promluví loupežník k Iljovi:

„Aj, ty starý kozáče Iljo Muromče! Dej nám svého koně bohatýrského! Nedáš-li po dobrém, vezmeme si po zlém.“

„Aj, ty starý kozáče Iljo Muromče! Odevzdej nám tu palici ocelovou! Neodevzdáš-li ji po dobrém, vezmeme ti ji po zlém.“

„Odevzdej, starý kozáče Iljo Muromče, bičík hedvábný. Nedáš-li po dobrém, vezmeme po zlém!“

„Aj, ty starý kozáče Iljo Muromče! Odevzdej kožich sobolí, nedáš-li po dobrém, vezmeme si ho po zlém.“

Promluvil starý kozák Ilja Muromec:

„Ale mně je na stará léta kožichu třeba, abych se v něm zahřál a koně bohatýrského je mi také třeba, a s palicí si musí starý kozák pohrávati a biče potřeboji, abych koně popoháněl.“

I rozpálily se Iljovy bohatýrské žíly a rozjařily se jeho bílé ruce i ubil Ilja celá čtyři sta loupežníků, jen toho jediného loupežníka přivázal si ke třemeni ocelovému a oř drobné říčky překračoval a oř hluboká jezera přeskakoval. Starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič, bičíkem koně bohatýrského popohání a palicí si pohrává a palice čtyřicet pudů váží.

ILJA MUROMEC A SLAVÍK LOUPEŽNÍK

Starý kozák Ilja Muromec strojí a vypravuje se do slavného stolního města Kyjeva, k laskavému knížeti Vladimírovi poprvé na čestné hody.

I vejde Iljuša do božího chrámu na ranní mši a přijme tam na sebe těžké příkázání: Aby jel do města Kyjeva, ale cestou aby nekradl ani neloupil, ženám se vyhýbal, šavle své ostré aby nezkravil, ani střel svých kalených, nýbrž cestou nejpřímější aby jel přímo do slavného stolního města Kyjeva.

Chystá se tedy Iljuša; obouvá si černé čizmy a obléká na se oblek cestovní, na hlavu dává čapku z kožešin, na tělo klade brnění. Potom osedlal si koně dobrého, dal pokrývku na pokrývku, plst na plst a na vrch sedlo čerkeské. Když popruhy přitahoval, takto hovořil:

„To nedělám pro krásu, bratři milí, udatní, nýbrž pro bohatýrskou sílu, pravil svým přátelům.

I bere si Ilja tuhý luk a bere si Ilja šavli ostrou, bere i dlouhé kopí a palici ocelovou.

Potom Ilja vyšel na široký, dvůr, vsedl na svého dobrého koně. I viděli junáka na kůň vsedati, ale neviděli ho, statečného odjížděti. Jako se v zimě bujným větrem sníh chumelí, tak zvedl se písek zemský pod kopyty dobrého koně Iljova.

Ilja přijíždí k městu Bekešovci a vidí, že kolem města toho leží ohromné množství pohanských Tatarův. Ilja vjíždí do města a jak se tak na cestu vypytał, zašel i do božího kostela. Všichni Bekešovci sešli se do tohoto svého hlavního chrámu, všichni se kají, ke stolu Páně přistupují a k smrti se všichni chystají.

Tu se starý kozák Ilja Muromec pokřičuje, jak je předsáno a klaní se, jak je vyučen, klaní se na všechny strany a čelem bije o syrou zemi.

„Aj, pozdraveni buďte všickni Bekešovci! Ukažte mi cestičku přímou, cestičku rovnou, třeba přes ty temné lesy Brynské a přes ta černá blata přes Smolemská a třeba i přes to hnízdo Slavičí!“ Odpovídají mu Bekešovci:

„Nemůžeme ti ukázati cestičky přímé, ani cestičky rovné, naše město je obklíčeno množstvím pohanských Tatarův.“

Ilja vyšel rychle z božího chrámu, usedl na svého dobrého koně, vyjel z města, vytrhl u cesty dub, že by ho tři muži neobjali. Potom začal se doubkem oháněti a začal Tatary obcházeti, a kudy dubem mávne, padá Tatarův ulice, i pobil je Ilja tak a pohubil do jediné hlavy, až dubisko na třísečky roztloukl. Potom se rychle vrací a vjíždí na hrad Bekešovec a volá:

„Aj, vy Bekešovci! Ukažte mi cestu přímou, cestičku rovnou do slavného, do stolního města Kyjeva!“

I přemlouvají ho Bekešovci:

„Aj, ty udatný, dobrý junáku? Zůstaň u nás a buď naším vojevodou a ochraňuj naše město Bekešovec!“

Ilja odpověděl jim takovými slovy:

„Aj, vždyt' já nebudu žít jak vojevoda, jen mi ukažte cestu přímou, rovnou cestu do stolního města Kyjeva.

Bekešovci nasypali tedy pohár plný rudého zlata, druhý pohár naplnili ryzím stříbrem a třetí sypkými perlami a všechno zanesli Iljovi jako dáreček.

Ilja však nepřijal zlata rudého, ani stříbra ryzího ani sypkých perel.

Bekešovci k němu takto promlouvají:

„Aj, ty udatný, dobrý junáku! Neprojedeš cestičkou přímou, neboť zarostla ta cesta hustým lesem, a na té cestě, tam u černých blat, tam u té řeky Černigovské sedí Slavík loupežník. Sedí na sedmi dubech, osmi břízami opletených. A zahvízdá-li jako had, nebo zakřikne-li jako lítá zvěř, sype se žlutý písek ze součků, mladá tráva k zemi lehá, modrá kvítečka opadávají a tmavé lesy k zemi se přiklání. On tebe zabije svým křikem.“

Ale Ilja znovu jen žádá:

„Aj, vy Bekešovci, jen mi ukažte cestičku přímou.“

Vsedl potom na svého dobrého koně, i viděli junáka na kůň vsedati, ale neviděli ho, udatného, odjížděti. Nezavály tu bujné větry, to udatný dobrý junák ujížděl tou cestičkou přímou.

Spěšně Ilja dojíždí k temným lesům a k těm černým blatům a k mostům strhaným. Nemá Ilja cestu, kudy by jel dále. I sesedl s dobrého koně a vede koně za uzdu a při tom pravou rukou kmeny vyvrací a tak si Iljušenka most staví a ujíždí najednou třicet verst.

Tak Ilja dojíždí k říčce Černigovské a poznává, že je na blízkou hnízda Slavíkova. I utrl si makový list a ucpal si jím uši.

Jak ho Slavík loupežník uviděl, zakřikl jako zvěř a zasyčel jako had – a matka syrá země se zachvěla, žlutý písek se ze součků vysypal, mladá tráva k zemi lehla, všecka modrá kvítka opadala a tmavé lesy se k zemi přiklonily. Bohatýrský Iljův kůň na kolena padl, ba i mladý Ilja div že s koně nespadol.

Ale hned Ilja bije koně po tučných žebrách a volá:

„Aj, ty vlčí žrádlo, ty pytlíku sena! Což pak jsi jako kůň můj lesem nechodil a vraního křiku neslychal?“

A Ilja popojel ke křoví rokytovému, vyňal své nožisko kynžálisko, vyřezal si střelku a – Iljušenka napíná svůj tuhý luk, přikládá k němu střelku rokytovou a takto jí přimlouvá:

„Aj, nelet', ty střeło moje, v temný les, nelet', ty střeło moje, ani do širého pole, let' jen ke Slavíkovi loupežníkovi, let' do jeho pravého oka a vyleť, střeło moje, levým uchem ven!“

I vystřelil Ilja tu střelku rokytovou a střela padla loupežníkovi do pravého oka a vyletěla levým uchem. Slavík loupežník spadl s dubu jak ovesný snop. Ilja uchoopil ho za bílé ruce a přivázal si ho k ocelovému třemeni a vzal ho tak do města Kyjeva.

Když Ilja dojížděl ke Slavíkovi dvorci, děti Slavíkovi uviděly Ilju:

„Tatíček jede, mužika veze!“

Vyhledla jeho mladá žena a pravila: „Mužik jede, Slavíka veze!“

I vyběhla nejstarší dcera Slavíkova na široký dvůr, vytrhla podvraten* devadesát pudův těžkou a chce Ilju uhodit po hlavě. Ilja ránu odrazil, až děvečka odlétla za široký dvůr.

Tu zvolal Slavík:

„Aj, ty moje mladá žena, aj, vy moje malé dětičky! Nasypte na tři vozy zlata, stříbra pro starého kozáka Ilju Muromce a proste ho, aby mi dal svobodu!“

Nechtěl Ilja, ani zlata, ani stříbra.

„Tvůj život je nespravedlivý!“ pravil a vzal Slavíka loupežníka do stolního města Kyjeva, ke knížeti Vladimírovi.

I zaradoval se starý kozák Ilja Muromec, srdce jeho se rozveselilo, že očistil cestu do stolního města Kyjeva k laskavému knížeti Vladimírovi.

Rychle vjíždí do města Kyjeva a spěchá, aby ještě pozdní mše dostihl. I přivázal svého dobrého koně ke sloupu točenému a ke kruhu zlacenému a pospíchá hned do chrámu.

Ilja vchází do božího chrámu na pozdní mši, křížuje se, jak je předeepsáno a klaní se, jak vyučen, klaní se ikonám od Boha stvořeným a kaje se takto:

„Nedostál jsem, já starý kozák Ilja Muromec, syn Ivanovič, nedostál jsem slibu božímu, měl bych na modlitbách trvati před Hospodinem, neboť ruce mé zbarveny jsou lidskou krví.“

Ilja klaní se potom na všechny strany knížeti i kněžně.

Vladimír, červené slunéčko, kníže stolnokyjevský, zve všechna knížata a mocné bohatýry na čestné hody.

I vešli tedy do vítací komnaty knížecí a potom do slavnostní jídelny knížecí a posedali si za stoly, za dubové a před ubrusy kmentové, ke krmím cukrovým a labutím bílým, a jedli, pili, pohostinství požívali.

Tu kníže Vladimír stolnokyjevský sám na Iljušku pohlédne a takto k němu promluví:

„Aj, ty udatný, dobrý junáku! Ze kterého kmene pocházíš a ze které země přicházíš a jak ti říkají jménem, a jak tě po otci zveličují?“ Ilja odpověděl takovými slovy:

„Aj, ty Vladimíre, kníže stolnokyjevský! Pocházím z města Muromla, z vesnice Karačarova, jsem starý kozák Ilja Muromec, Ilja Muromec syn Ivanovič.“

Vladimír táže se dále:

„A kdy pak jsi vyjel z města Muromla?“

Na to Ilja odpovídá:

„Dnes časně ráno vydal jsem se z domova a zastihl jsem vás u pozdní mše.“

„Starý kozáče, Iljo Muromče, pověz, kterou cestou jsi se dostal?“ vypytlá se kníže Vladimír, červené slunéčko.

„Jel jsem cestou přímou, rovnou do Kyjeva.“

„A uviděl-lis, Iljo Muromče, u říčky Černigovské Slavíka loupežníka?“

* Deska, která zabraňuje, aby nikdo nemohl vrata podlézti.

I odpovídá Ilja takovýmto slovem:

„Slavíka loupežníka přivezl jsem k tobě, visí nyní na střemeni.“

Vladimír, červené slunéčko, rozkázal, aby Ilja přivedl Slavíka loupežníka na čestné hody.

I praví potom Vladimír, kníže stolnokyjevský, Slavíku loupežníku:

„Aj, ty Slavíku loupežníku Rachmentoviči! Zakřikni, ty loupežníku, velkým hlasem, zakřikni jako zvěř a zasykej jako had!“

Slavík loupežník mu takto odpovídá:

„Aj ty Vladimíre stolnokyjevský! Nejdám chleba tvého a nebudu tě, kníže, ani poslouchati. Dnes obědval jsem se starým kozákem Iljou Muromcem, jen jeho poslechnu.“

Praví tedy Vladimír:

„Starý kozáče Iljo Muromče, příkaž sám loupežníkovi, aby zakřikl a zasykl.“

Iljuša pravil tedy:

„Aj, ty Slavíku loupežníku Rachmetoviči, aj, zakřikni tedy, ale hlasem polovičním!“

I zakřikl Slavík loupežník svým plným hlasem a makovice s věží spadaly, okolky věží se sesypaly, lidé na zemi popadali, a kníže Vladimír stolnokyjevský se sedadla se skácel a tři hodiny ležel bez ducha.

I chopil Ilja Slavíka loupežníka za bílé ruce, vyvedl ho do širého pole, tam přivázal ho k syrému dubu a Iljušenka napial svůj tuhý luk, přiložil střelu kalenou a střelil Slavíka loupežníka do bílé hrudi a rozbil docela jeho bílou hrud'. I mluvil k němu Ilja naposled takováto slova:

„Dosti jsi se nasyčel po hadímú, dosti se nakřičel po zvěřímú, dosti se již otcové a matky slzí naprolévali, dosti žen mladých jsi ovdovil, dosti drobných dětí osirotil!“

Takto skončila první vyjížďka Ilje Muromce.

ILJA MUROMEC A IDOLIŠČE

Když jednou Ilja Muromec jezdil v širém poli a honil, střílel husy a labutě a malé, přelétavé, šedé kachny. Ale nemohl, zastřeliti ani husy, ani labutě, ani jediné malé přelétavé, šedé kachny. Tu potkal poutníka do Svaté země putujícího i promluvil k němu tato slova:

„Aj, ty poutníče putující, dávno-li jsi býval na Svaté Rusi ve slavném městě Kyjevě, a dávno-li jsi viděl knížete Vladimíra s jasnou kněžnou Apraksijí?“

Odpověděl mu poutník:

„Aj, ty starý kozáku Iljo Muromče! Byl jsem nedávno na svaté Rusi, teprve předevcírem, i viděl jsem knížete Vladimíra s jasnou kněžnou Apraksijí. Nešťestí se na ně sesypalo. Tatařin sedí mezi knížetem a kněžnou, nedá jim svobodné

chvilky, aby kníže s kněžnou mohli si jen myšlenku vyměnit. A hlavu má Tatar jako pivní kotel, očiska má jako pivní korbele a nos jako kyselou okurku. Přitáhl ke Kyjevu s velikou přesilou Tatarův, zajal a obral všechny bojary a knížata, a teď vyžírá knížete Vladimíra. Tři pečené krávy shltne jako pečeni, vědrem piva zapíjí na jeden doušek a za každou tvář strčí si po bochníku chleba. Veliká, převeliká nehoda potkala knížete Vladimíra: v Kyjevě není bohatýřův.“

Promluví Ilja Muromec:

„Aj, ty poutníče do Svaté země putující! Jsi junák za mne dva a síly máš za mne tři, ale odvahy v tobě není za půl mne. Svlékej šaty poutnické, sdělej brašnu poutnickou, zouvej střevíce poutnické a obleč si mé šaty bohatýrské, vsedni na mého dobrého koně a zajed' si do města Muromle, do bohatýrského domu.“

I pomyslí si poutník: Nedám-li Iljovi šaty po dobrém, vezme si je po zlém a ještě mi vyplatí. I svlékl šaty poutnické, odložil i brašnu poutnickou, zul své střevíce poutnické, hůl poutnickou zatknul do matičky syré země a hůl zahrnula se v rukojeť. Potom oblékl si šaty bohatýrské, vsedl na dobrého koně a ujížděl k městu Muromli, do bohatýrského domu.

Ilja oblékl si šaty poutnické, opásal si brašnu poutnickou, obul si i střevíce poutnické a vytrhl hůl poutnickou z matičky syré země a vydal se na cestu ke stolnímu městu Kyjevu.

Když došel až před knížecí hrad, zakřičel velikým hlasem, až se stěny hradu otráslly:

„Slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský! Podaruj mi almužničku, aby poutníček měl co jísti a píti a nemusil se plahočiti!“

Tu se Tatarín po pás vyložil z okna:

„Aj, vy ruští křiklouni! Jen jste trochu okusili, již chcete hody častěji opakovat. Pojd', poutníče, nahoru, pojd' přímo do věže.“

I kráčí poutník přímo nahoru do věže, křížuje se, jak je předepsáno a klaní se, jak ho naučili; pozdravuje knížete s kněžnou, ale před Tatarem nebije čelem v prach.

I promluví k němu Idolišče pohanské:

„Aj, ty poutníče, do Svaté Země putující! Dávno-li jsi byl na svaté Rusi a dávno-li jsi viděl Ilju Muromce? Jaký pak je ten váš Ilja Muromec? I já bych chtěl uvidět Ilju Muromce.“ Odpovídá, mu poutník:

„Byl jsem nedávno na svaté Rusi, i viděl jsem Ilju Muromce. Jsem s Iljou pobratřen, on je mi starším bratrem, já jemu mladším bratrem. Chci se za svého bratra postavit, bude-li potřeba.“

Tato slova se Tatarínu nelíbila, ale zvědál ještě dále:

„A mnoho li sní chleba a mnoho-li sní masa ten váš Ilja Muromec?“

„Starý kozák Ilja Muromec jídá po třech librách chleba a rovněž po třech librách masa, a pivo pije po pivním poháru.“

Idolišče pohanské na to odpovídá:

„Oj, ty poutníku putující! Jaký pak je to silný ruský bohatýř? A ještě ho oslavují! To jsem já jiný bohatýř - jím chleba vždy po peci, masa po třech kravách

a piva zapijím po třech vědrách. Kdybych si vašeho Iljušenku dal na dlaň a druhou rukou ho shora udeřil, zřídil bych Ilju jak ovesnou placku.“

Poutník odpovídá těmito slovy:

„U mého otce měli svini na dvoře, a ta byla nenasytná: jedla, pila – až pukla.“

Idolišče pohanské se po těch slovech rozkatilo, uchopilo s hřebu nožisko kynžálisko a vrhlo se na syna křesťanského. Ale ve starém kozáku Ilji Muromci vzkypěla všechna bohatýrská síla, žily jeho se rozohnily a bílé ruce rozehrály, i odrazil kynžálisko svou holí poutnickou a kynžál zabodl se do zdi a zeď se ihned pobořila.

I uchopil Ilja nožisko kynžálisko a hodil jím po Tataru pohanském a nožisko kynžálisko Tatařina naskrze proklálo. A starý kozák Ilja Muromec chopil Idolišče za nohy a jal jím nad hlavou točiti. Seběhl s ním přes široký dvůr a bije Idoliščem do Tatarův hlava ne hlava, až je pobil do jednoho a očistil tak Stolný Kyjev od pohanův.

ILJA MUROMEC A KALIN CAR

Ve stolním městě Kyjevě, u laskavého knížete Vladimíra konaly se čestné hody pro četná knížata a bojary. Silných a mocných bohatýrů kníže nepozval na tyto čestné hody, ale Iljuška nezván přec přišel.

I přikázal Vladimír, kníže stolnokyjevský, vsadit Ilju do hlubokého sklepení a umořit ho tam hladu.

Tu silní a mocní kyjevští bohatýři rozhněvali se na knížete Vladimíra, rychle posedali na své dobré koně a ujeli do širého pole. A taktο sobě slibovali: „Aj, nebudeme už žít v Kyjevě a nebudeme už sloužit knížeti Vladimírovi.“

Kníže Vladimír měl maličkou dcerku, a tato maličká, mladičká dcerka potají vzala své matce klíče od oněch hlubokých sklepení a donášela chléb Ilji Muromcovi.

Uplynuli právě tři roky, když ten lupič Kálin car sebral družinku chrabrou, sebral i mnoho carů, mnoho carův a králův, a tak všichni sebrali hromné vojsko a táhli ke stolnímu městu Kyjevu, proti jeho slávě veliké, proti laskavému knížeti Vladimírovi a chtěli mu vzít kněžnu Apraksiji a pokořit sobě město Kyjev.

Blízko samého města Kyjeva zastavilo se toto ohromné vojsko, blízko Kyjeva v širém poli.

Kálin car posílá pohanského posla Tatařina ke knížeti Vladimírovi:

„Aj, ty pohanské Tatařisko! Umíš-li mluvit rusky a mečet pro sebe tatarsky? Zanes toto psaníčko knížeti Vladimírovi.“

I vsedl pohanský Tatar na dobrého koně, přijal psaní do svých rukou a ujíždí k městu Kyjevu a k laskavému knížeti Vladimírovi.

Vjíždí do hradu nikoli vraty, nýbrž přes zeď hradební, vjíždí ke knížeti na široký dvůr. Přivázal koně ke sloupu točenému, k tomu kruhu zlacenému a vchází do komnaty knížecí a očí svých nekřížuje, k Bohu se nemodlí, nevzdává ani pocty Vladimírovi, nýbrž položí psaní jen na dubový stůl a praví:

„Přečti si to psaní, kníže Vladimíre!“

Kníže Vladimír hledí do psaní, a v tom psaní je napsáno, že Kálin car žádá od knížete slavné město Kyjev a vydání kněžny Apraksije. To vše bez boje a bez velkých rvaček, bez velikého krveprolití.

I zarmoutil se kníže a sesmutněl velikým smutkem a takto si stýskal:

„Pohněval jsem si nyní bohatýry a starého kozáka, Ilju Muromce dal jsem vsadit do hlubokého vězení a umožil ho hladem; teď není nikoho, kdo by obhájil města Kyjeva!“

Ale byla ještě maličká dcerka jeho, a tato maličká, mladičká dcerka promluvila takovéto slovo:

„Aj, ty rodiči můj, ty můj tatičku! Slyšela jsem v chrámě prorocství, že starému kozákovi není souzena smrt v boji, ale ani smrt hladem mu není přisouzena. Kníže, vezmi ty zlaté klíče!“

I bere kníže zlaté klíče, odemyká hluboké sklepení a ve sklepení Iljuška živý sedí, před ním hoří vosková svíce a on čte v knize evangelíí.

Kníže Vladimír stolnokyjevský odprošuje starého kozáka Ilju Muromce:

„Odpusť mi, Iljo Muromče! Vsadil jsem tě do hlubokého vězení a chtěl jsem tě umořit k smrti hladem, a zatím jsi ty, Iljunuško, zdrav a živ. Ale ty nevíš o veliké nehodě: ke slavnému městu Kyjevu přitáhl pohanský lupič Kálin car a sebral si družinu mnoha carův a mnoha králův, a sešlo se jich nespočetné množství, samí silní, mocní Tataři. Zda bys nemohl ty bránit město Kyjev, zastati se matičky svaté Rusi, zastati se chrámů a těch křížů spasitelných a spasití nás knížata a bojary všechny? Není nikoho, kdo by táhl proti caru Kálinovi, rozhněval jsem bohatýry, oni ujeli do širého pole a nebyli u nás již tři roky.“

Praví mu starý kozák Ilja Muromec:

„Aj, Vladimíre, kníže stolnokyjevský! A kdeže je můj dobrý kuň?“

„Tvůj kuň stojí v koňské stáji!“

A tak tedy starý kozák Ilja Muromec obléká na sebe brnění zlacené a klade uzdy na svého dobrého koně a osedlává ho: klade pokrývku na pokrývku, plst' na plst' a navrch sedlo čerkeské. A bere si Iljuša svůj tuhý luk a střely kalené, a bere si Iljuša ostrou šavli a dlouhé kopí, a bere si palici válečnou i trubku dalekohlednou a tak vsedá na svého dobrého koně, ale nemá odvalu pustiti se do té nespočetné přesily tatarské.

I vyjíždí Ilja do širého pole, vystupuje na vysokou horu a hledí trubkou dalekohlednou na všechny čtyři strany. Sestupuje s první hory a vystupuje na druhou vysokou horu, a zase hledí trubkou dalekohlednou na všechny čtyři strany. Ilja sestupuje s druhé hory a vystupuje na třetí vysokou horu a rozhlíží se trubkou dalekohlednou na všechny čtyři strany.

A tu viděl v poli na straně východní bílý stan. I přijíždí Ilja k tomu bílému stanu v poli a vidí, že před ním stojí dvanáct koní bohatýrských i uvidí Ilja ještě takovéto věci: stojí tu ruské koně jeho křížových bratří.

Ilja uvázal svého koně ke sloupu točenému a pustil ho k bílé jarní pšenici a vešel do bílého stanu. I křížuje si oči, jak je předepsáno a klaní se, jak je vyučen; na všechny strany se Ilja klaní, zvláště však křížovému otci, tato slova promlouvá:

„Aj, buď zdrav, ty můj křížový otče, Samsone Samojloviči! Buďte zdraví, moji křížoví bratří!“

Jak uviděli Ilju Muromce, rychle všichni vskočili na své bystré nohy a s Iljušenkou se bratří pozdravovali:

„Aj, starý kozák Ilja Muromce! Vždyt říkali, že jsi byl vsazen do hlubokého vězení u knížete Vladimíra a umořen hladu, a zatím se ty živ a zdrav projíždíš!“

Ilja odpovídá takovými slovy:

„Aj, ty můj křížový otče, Samsone Samojloviči, a všichni ostatní křížoví bratří moji! Pojďme na pomoc, na velikou pomoc proti caru Kálinovi.“

I odpovídá mu Samson Samojlovič:

„Já sám nikam nepojedu a tobě toho neschvaluji; nebudu již město Kyjev brániti, nemohu již hleděti na knížete Vladimíra a na kněžnu Apraksiji, velikou přísahou jsem se zapřisáhl.“

I mluví Ilja takováto slova:

„Aj, ty můj křížový otče! Pojďme na velikou pomoc proti caru Kálinovi, nikoliv k vůli knížeti Vladimírovi a ne k vůli kněžně Apraksiji, nýbrž k vůli naší matiče svaté Rusi pojeďme, a k vůli své svaté víře pravoslavné a pro ty chrámy naše a pro matičku Bohorodičku.“

Tu vyjel křížový otec i všichni jeho bratří křížoví vyjeli na velikou pomoc proti caru Kálinovi.

I dojeli na vysokou horu a rozhlíželi se trubkou dalekohlednou a prohlíželi si vojsko pohanské. A vojsko stojí v širém poli a jako siné moře se kolébá, až se matička země pod ním prohýbá. Bohatýři se zastavili a znovu si tu stan rozbili. Koně přivázali ke sloupu točenému a chtěli zde odpočinouti.

Usnuli všichni bratří křížoví, jen Iljuša nemůže usnouti, i vstane na své bystré nohy, vyjde z bílého stanu a dívá se, je-li v Kyjevě ještě vše po starém jak bývalo?

V Kyjevě zvoní na poplašný zvon.

I vsedne Ilja na dobrého koně, sjíždí s vysoké hory a uhodí na mocné rotý pohanské, na silné, mocné Tatary.

A Ilja po tři dny a po tři noci bije do přesily tatarské, ani s koně neschází, nejl nepije a nespí, ani svému dobrému koni oddechu nepoprává. Tu jeho dobrý kůň takto k němu hlasem lidským promluvil:

„Aj, ty starý kozáku, Iljo Muromče! Ukrot' ty své bohatýrské srdce. Neboť pohanští Tataři udělali tři hluboké podkopy: do prvního podkopu vskočím a také z něho vyskočím a tebe Iljušo, povynesu. I do druhého podkopu vskočím a zase vyskočím a tebe, Iljušenko, povynesu. I do třetího podkopu vskočím, sám vyskočím, ale tebe, Iljušenko, už nevynesu.“

I rozohnilo se Iljovo srdce bohatýrské, zamával on pravou ručenkou a napravil koně do hlubokého podkopu. Jeho dobrý kůň odtud povyskočil a Iljunušku z podkopu vytáhl. I z druhého podkopu kůň povyskočil, a Iljušu povytáhl, z třetího podkopu kůň sám povyskočil, ale Iljunušku nevytáhl. I rozběhl se Iljův dobrý kůň do širého pole a jal se po širém poli pobíhati.

Silní a mocní Tataři vyzdvihli Ilju z podkopu, svázali mu bílé ruce, spoutali ho pouty hedvábnými a vedli ho na popravu, chtěli Iljovi stíti bujnou hlavu.

Vedou Ilju mimo hlavní chrám; i pomodlil se Ilja ke všem svatým. Ale tu z daleka, z daleka, z širého pole přiběhl k Iljuškovi jeho dobrý kůň i uchopil svými zuby ta pouta hedvábná, přetrhal pouta hedvábná a osvobodil jeho bílé ručenky. Ilja skočil na svého dobrého koně a vyjel do širého pole.

V širém poli napjal svůj tuhý luk a přiložil střelu kalenou a takto své střelce přimlouval:

„Aj, nedopadni, střelo moje, ani na vodu, ani na zemi, ani do temného lesa, ani do širého pole, zapadni střelo moje, na horu vysokou, prolom střechu stanovou a zapadni křížovému otci do bílé hrudi a rozbij jeho bílou hrud' za tu zradu za velikou!“

Ilja Muromec vystřelil a střela letěla na vysokou horu, prolomila střechu stanovou a padla křížovému otci na bílou hrud', na bílou hrud', na kříž pozlacený. Tu se křížový otec probouzí ze sna a praví ostatním takováto slova:

„Aj, vy silní a mocní bohatýři, probud'te se ze spánku tvrdého! A kdepak je náš starý kozák Ilja Muromec! My tu jíme, pijeme a provalujeme se a nevíme nic o nehodě Iljušenkově.“

I vstali silní a mocní bohatýři, rychle vstali na své hbité nohy, vyšli ven ze stanu, vsedali na dobré koně a sjeli dolů s vysoké hory, napadli pohanské Tatary a pobili a porubali to vojsko nespočetné.

Potom se rychle navraceli do města Kyjeva k laskavému knížeti Vladimírovi. Zajeli ke knížeti na široký dvůr a přivázali koně ke sloupu točenému a ke kruhu zlacenému a vešli do knížecí jídelny.

Vladimír kníže stolnokyjevský ustrojil čestné hody pro četná knížata a bojary a pro silné a mocné bohatýry. A všichni na těch hodech hodovali, napili se, najedli se a veselili se. A červené slunéčko při této čestné večeři, kníže Vladimír stolnokyjevský, odměňoval silné a mocné bohatýry, dává jim města s předměstími, rozdává zlata z pokladny bezedné a od té doby bohatýrů od sebe nepouštěl.

ILJA MUROMEC A KNÍŽE VLADIMÍR

Kníže stolnokyjevský Vladimír, červené slunéčko, slavil čestnými hody všechna knížata, všechny bojary a mohutné ruské bohatýry a staral se, aby každého došlo pozvání na tyto čestné hody u stolního knížete Vladimíra. Ale zapomněl

pozvati toho nejlepšího bohatýra, toho nejlepšího z nejlepších – starého kozáka Ilju Muromce.

To nezalíbilo se Ilji Muromcovi, nezalíbilo, nýbrž hněvem ho to rozpálilo. Napjal hned svůj tuhý luk, přiložil k němu střelu kalenou a takto sám se rozmýšlel:

„Co mám nyní dělati? Jsem nyní junák rozhněvaný, jsem nyní junák rozdrážděný!“

Když ai to tak pomyslel, vystřelil proti božím kostelům a střelil po těch báječných křížích a po zlacených makovicích. A makovice spadaly na syrou zemi a Ilja zakřičel na celé hrdlo:

„Aj, vy moji chudřasové, vy chátro z krčem, vy bývali jste přívrženci knížecí! Pojdte sem nyní všichni a seberte si ty makovice zlacené. A pojdte se mnou ještě do carské krčmy, budeme tam pít víno, budete tam pít se mnou!“

A chátra z krčem, samí přívrženci knížecí, sbírali chrámové zlacené makovice a všichni k Iljovi přibíhali a volali:

„Ach, tatíčku, tys vždycky otcem naším býval!“

A pili s ním víno všichni do jednoho.

Když kníže uviděl, že se neštěstí valí, neštěstí nevyhnutelné, tu rychle, jak mohl jen nejrychleji, ustrojiti dal čestné hody pro starého kozáka Ilju Muromce. A radil se kníže stolnokyjevský se všemi knížaty a bojary i s těmi ruskými mohutnými bohatýry:

„Rozvažte, bratří, nyní dobře, dobře uvažujte, abyste nechybili a vydatně poradte: Koho máme poslati, aby pozval Ilju, aby pozval gem k nám na čestné hody starého kozáka Ilju Muromce?“

Přemýšleli a rozmýšleli:

„Koho jen poslati, aby Ilju pozval? A pošleme k němu Dobryňu Nikitiče, vždyť jsou spolu křížem pobratření a křížový bratr poslechne vždy svého křížového bratra.“

Jak Dobryňuška Nikitič přišel ke svému křížovému bratru, takto ho pozdravuje: „Bud' zdrav, ty můj bratře křížový, bud' zdrav!“

A starý kozák Ilja Muromec ho také tak pozdravuje:

„Bud' zdrav, můj bratře křížový, bud' zdrav, mladý Dobryňuško Nikitiči! Pro co jsi sem přišel, pro co ses sem zatoulal?“

„Přišel jsem, bratře, zatoulal jsem se k tobě a přišel jsem v záležitosti nemalé. Ujednali jsme dávno spolu a podpisy podepsali a sliby vykonali, že mladší bratr poslouchati má bratra staršího a starší bratr poslechnouti má i bratra mladšího; a tak je to mezi námi, mezi mnou a tebou. Aj, ty starý kozáku, Iljo Muromče, přišel jsem k tobě od knížete Vladimíra, abych tě pozval na čestné hody ustrojené tobě na počest.“

Ilja Muromec mu odpověděl takovými slovy:

„Ach, ty můj bratře křížový! Ano, sliby jsme si vykonali, spolu jsme si ujednali a podpisy podepsali, že mladší bratr poslouchati má bratra staršího, a starší bratr, že má poslouchati i bratra mladšího, tak je to nyní mezi mnou a tebou. Kdybys ty nebyl můj bratr křížový, neposlechl bych dnes nikoho! Věděl kníže

stolnokyjevský, věděl on dobře, koho posílá mne pozvat! Když mne zveš ty, Dobryňuško Nikitiči, na čestné hody, poslechnu tě jako tvůj bratr křížový.“

Starý kozák Ilja Muromec přichází ke knížeti Vladimírovi, přichází s Dobryňuškou Nikitičem, s bratrem svým křížovým.

I dávají mu místo nejvyšší, do velkého rohu, za veliký stůl ho sázejí a uctívají ho pokrmy sladkými a vínem. Jak pohár nalili, rovnou ho podali starému kozáku Ilji Muromcovi. Ilja přijal pohár jednou rukou a jedním douškem ho vypil. Po druhé pohár naplnili, rovnou mu ho nesli a Iljuška přijal pohár jednou rukou a vypil ho jedním douškem. I po třetí nalili medoviny sladké a junák přijal ji jednou rukou a vypil jedním douškem. Tak se všichni najedli a napili, a byli již všichni i maličko opilí a všichni se tuze rozveselili. Tu promluvil Ilja Muromec takovéto slovo:

„Aj, ty kníže stolnokyjevský! Věděls ty dobře, koho máš poslat, aby mne pozval, když jsi poslal mého křížového bratra, toho Dobryňušku Nikitiče. Kdyby on nebyl mým bratrem, neposlouchal bych zde nikoho, brzo bych byl napjal svůj tuhý luk, přiložil k němu střelu kalenou a byl bych ti střelil do jídelny a zabil knížete i s kněžnou. Odpouštím ti nyní, odpouštím za tu velikou vinu.“

POSLEDNÍ VYJÍŽDKA ILJE MUROMCE

Daleko, široko v širém poli nezabělal se to běloučký snížek, nezamžily se to šedé mlhy, ani prach v poli se nepozvedl, ba ani bylínka v poli se nezapotácela. Zapotácel se v poli starý kozák Ilja Muromec a jeho bílá hlavička se zaběhala s šedou, řídkou bradou, a dobrý kůň jako mlha se táhne.

Jede starý kozák širým polem a sám sobě se diví:

„Ach, ty stáří, ty stáří staré, staré a vysoké stáří! Zastihlos mne v širém poli, dostihlos mne černým havranem a sedlo na mou bujnou hlavu! A mladosti má, mladosti má junácká! Tys uletěla, mladosti má, do širého pole, do širého pole jasným sokolem!“

I přijel tak starý kozák ke třem cestičkám, cestám širokým. A po všechny časy, co starý kozák jezdil v širém poli, co jezdil od mladosti do starosti a od starosti až do hrobu, takového zázraku ještě neviděl: na rozcestí těch tří širokých cest stojí dubový sloup, a na sloupu je takovýto nápis napsán:

Kdo prvou cestou pojede – ubit bude.
Kdo druhou cestou pojede – ženat bude.
Kdo třetí cestou pojede – bohat bude.

Tu se starý kozák zamyslí a uvažoval:

„Na co bych se já, stařec ženil? Mladá žena – pro cizího kořist. A nač by mně, starci, bylo bohatství? Ubit musím být!“

A dal se prvou cestou.

Jede, jede starý Ilja, jede právě tři hodiny a ujíždí plná tři sta verst. Zajíždí za vysoké hory a přijede do ležení loupežníků. Není jich mnoho, není jich málo, právě čtyřicet tisíc loupežníkův. Jak starého Ilju uviděli, na koně vskočili a starého kozáka zajali. I hovoří k nim Ilja takovéto slovo:

„Aj, vy zlodějové a loupežníci, vy darebáci a zákeřníci! Co chcete si na mně, starci vzítí? Nemám ani zlata ani stříbra, ani sypkých perel běloskvoucích, mám jen košili na sobě za tisíc rublův a sedlo čerkeské za pět set rublův a koně mého nelze vůbec zaplatiti.“

I zakřikl ataman loupežníků, zakřičel velikým hlasem:

„Aj, vy zlodějové a loupežníci, darebáci a zákeřníci! Nač pak se starcem rozmlouváte? Srubněte mu bujnou hlavu!“

Tu se stařeček rozehnal a začal svou palicí mávati: kam mávne – ulice zůstane, zpět mávne, napříč ulička vyvstane. Tak ubil všech čtyřicet tisíc loupežníků do jednoho. Potom vrátil se Ilja ke sloupu a nápis takto opravil:

„A jel tamtudy starý kozák Ilja Muromec a ubit nebyl.“

I dal se stařec cestou kudy se ženiti má.

Jede, jede pouze tři hodiny, ale ujíždí na tři sta verst a přijíždí do krásné vesnice, která na vesnici byla veliká, ale na město malá. Stojí ve vesnici královský dvůr, v němž sídlí Marynka králevična a přivabuje k sobě dobré junáky. Starý kozák zajel tam na široký dvůr, sestoupil se svého dobrého koně, přivázal koně ke sloupu točenému a ke kruhu zlacenému. I vyšla Maryška na široký dvůr a bere Ilju za bílé ruce a líbá ho na sladká ústa a doprovází ho do svého bílého paláce. Tam posadila ho za stůl dubový k hedvábnému ubrusu a k pokrmům cukrovým a nápojům medovým. Sama, když odchází, klaní se a říká mu:

„Jen jez, starý kozáče, ale nepřejez se, pij, starý kozáče – ale neopij se, abys se mohl se mnou pobaviti.“

Starý kozák jí a pije do vůle a žádné újmy si nepřipouští. Maryška vzala ho za bílé ruce a zavedla ho do teplé ložnice k postýlce vystlané. A takto k němu hovoří:

„Lehni si, stařečku, ke zdi, já mladá, si lehnu na krajíček.“

Starý kozák jí odpovídá takovéto slovo:

„Ach, ty dušečko, Marynko králevično! Lehni ty si, Maryško, ke zdi, a já starý, lehnu si na kraj. Já, starý člověk, nevydržím tak ležet jako dřívě, musím častěji v noci ven vycházet, ven vycházet na koně dohlížet.“

Vzal jí za bílé ruce a hodil jí na postýlku vystlanou a Maryška propadla se do hlubokého sklepení. Starý kozák vzal ty zlaté klíče, odemká staré kované zámky a pouští ze sklepení na svobodu mnoho carův a carevičů, mnoho králův a králevičův a mnoho silných, mohutných bohatýrův.

I promlouvají k němu takováto slova:

„Děkujeme ti, starý kozáku, Iljo Muromče, že jsi nás vysvobodil z těžkého zajetí.“

Starý kozák vzal Maryšku za bílé ruce, vyvedl Maryšku do širého pole, přivázal Maryšku k syrému dubu, napjal tuhý luk, namířil střelu kalenou a střelil Maryšku do bílé hrudi a rozbil Maryščíno nepokojné srdce.

Potom se starý kozák vrátil k dubovému sloupu a starý nápis opravil:

„Jel tamtudy starý kozák Ilja Muromec a ženat nebyl.“

A dal se cestou třetí, kde měl zbohatnouti.

Jede, jede pouze tři hodiny, ale ujíždí na tři sta verst a přijede v poli k hlubokému sklepení, Na tom sklepení byl veliký kámen a ten kámen vážil třikrát devadesát pudův. I sestoupil starý kozák s dobrého koně, opřel se o kámen mohutnými plecemi a odvalil se sklepení ten veliký kámen. Ve sklepení nasypáno bylo zlata, stříbra a sypkých perel běloskvoucích. Starý kozák nabral si mnoho zlata, stříbra a mnoho drobných, sypkých perel a vystavěl za ně veliké chrámy a zvonice s velkými zvony.

Potom vrátil se k dubovému sloupu, ale starý nápis neopravil, jenom k němu připsal:

„Jel tamtudy starý kozák – a byl bohat.“

Když dojíždí ke slavnému městu Kyjevu, k těm kyjevským jeskyním, přiletělo neviditelné množství andělů, vyzdvihli ho s jeho dobrého koně a zanesli do těch jeskyň kyjevských, aby tam starý kozák Ilja Muromec věčný odpočinek slavil.

A od té doby oppěváme slávu starého kozáka Ilje Muromce.

SUCHMAN

Bylo to ve slavném městě Kyjevě, u laskavého knížete Vladimíra, a konaly se u něho čestné hody. Na těchto hodech Vladimírových byla všechna knížata a všichni bojaři a všichni silní a mohutní ruští bohatýři. Na místě nejpřednějším, v rohu nejčestnějším, za dubovým stolem sedí Suchman syn Dolmantěvič.

Všecka knížata i všichni bojaři, všichni silní a mohutní bohatýři jedí, pijí, bílou labuť krájejí a všelícím se chvástají: hloupý se chlubí svou mladou ženou, moudrý starou matku vychvaluje, jiný svou silou se vynáší a štěstím junáckým. Jen mladý Suchman syn Dolmantěvič nejí ani nepije, nehoduje, bílé labuť nerozkrajuje, ba ani se ničím junácky nechlubí.

I zahovoří k němu Vladimír stolnokyjevský:

„Aj, ty Suchmane synu Dolmantěviči! Cože ty nejíš, nepiješ, s námi nehoduješ, bílé labuť nerozkrajuješ a ničím se nám junácky nechlubíš?“

Odpovídá mu Suchman syn Dolmantěvič:

„Ach, ty Vladimíre stolnokyjevský! Dej ty mně trochu času, trochu času od rána do večera a nech mne, Suchmana, projeti se po závodí. Přivezu ti živou labuťku v ruce, přivezu ti ji na tvé hody knížecí, sem na tvůj dubový stůl.“

Dal mu tedy Vladimír času celý den, celý den od rána do večera. Vyjel si Suchman syn Dolmantěvič na svém dobrém koni a jezdil od rána do večera po tichém, hlubokém závodí, ale nepřišel ani na husu, ani na labuť běloučkou, ba ani na tu malou šedou kachničku.

Projezdil tak Suchman tři dny a tři noci, až přijel k řece matičce Dněpře. I vidí Suchman, že je Dněpra pískem zkalená.

„Aj, ty matičko Dněpro řeko, proč neplyne voda tvá tichým, jasným tokem a proč je zakalena pískem?“

Odpovídá matička Dněpra lidským hlasem:

„Ej, milý junáku, jak mohla bych tichým, jasným tokem plynouti, když na mém druhém břehu stojí velké vojsko tatarské, na čtyřicet tisíc nevěřících pohanův. A všichni staví přese mne mosty kalinové; co ve dne vytaví, já jim v noci pobořím – ale marně bila se s nimi matka Dněpra.“

Tu Suchman syn Dolmantěvič skočil do skalené matičky Dněpřy a přeplaval ji na svém dobrém koni.

Za řekou, za tou matičkou Dněprou stojí nejméně čtyřicet tisíc pohanův a všichni staví mosty kalinové a chystají se tudy přejít přes matičku Dněpřu a zamířiti potom ke Kyjevu k laskavému Vladimíru, a jen vymýšlejí, jak by Kyjev ohněm sežehli a Vladimíra jak by do zajetí dostali.

I vytrhl si Suchman košatý doubek, vytrhl ho i s kořeny, boubec dlouhý devět sáhů a tlustý na troje objetí. Tak se Suchman obrnil – za vršek doubec uchopil, až z kořání míza prýštila. I jal se Suchman mezi pohany projížděti a jen se doubkem mezi nevěrci oháněti, a ubil tak všech čtyřicet tisíc Tatarův. Doubek svůj se všech stran otříštil a všecek ho krví napojil.

Ze všeho vojska tatarského jen dva Tataři zbyli, od krve se očistili a za křoví se Suchmanovi schovali. Když se Suchman syn Dolmantěvič vracel zpátky k matičce Dněpře, pohani napjali své tuhé luky a střelili mu dvě střely do boku. Suchman vytrhl si střely z boku, ucpal si rány makovými listy a potom ještě oba Tatařiny svým doubcem porubal.

I jede Suchman syn Dolmantěvič nazpět do Kyjeva k laskavému knížeti Vladimírovi.

Vladimír, kníže stolnokyjevský, vítá ho takovými slovy:

„Ej, Suchmane synu Dolmantěviči, kudy jsi tak dlouho jezdil? Tři dny a tři noci jsi projezdil, a zdali přinesl jsi mi živou labuťku v ruce, jaks byl slíbil?“

Odpovídá takto Suchman, odpovídá syn Dolmantěvič:

„Nešlo mi nyní o labuť. Bylť jsem já až za řekou Dněprou a tam jsem uviděl vojsko přesilné. Pohanského vojska tam na čtyřicet tisíc leželo, na Kyjev táhnouti se chystalo, město Kyjev ohněm sežehnouti a tebe, laskavý Vladimíre, zajmouti zamýšlelo.“

Tu promluvili knížata a bojaři i silní, mohutní bohatýři:

„Ach, ty Vladimíre stolnokyjevský! To Suchman nám se neposmívá, to si z tebe žerty tropí, z tebe, z knížete Vladimíra!“

Pro tyto řeči pochlebné Vladimír vsadil Suchmana do vězení tmavého, do sklepení hlubokého; železnými deskami jej zabednili, země na ně nasypali a trávy na ni nasili – tak ho aspoň na třicet let uvěznil.

Vladimír, červené slunéčko, kázal Ilji Muromcovi, aby koně osedlal, a k matičce Dněpře aby zajel.

I zajel starý kozák Ilja Muromec k matičce Dněpře a uviděl tu vojsko tatarské, veliké vojsko phanské porubané, potlučené a našel tam mezi těmi nevěřícími ležeti doubec košatý; leží mezi pohany dub devítisáhovým na trojí objetí tlustý, se všech stran jest doubec otríštěný a krví všecek napojený.

Vrátil se starý kozák Ilja Muromec do města Kyjeva k laskavému knížeti Vladimírovi a takto vypovídal:

„Pravdu měl Suchman Dolmantěvič, nechvástal se Suchman syn Dolmantěvič. Byl jsem u řeky Dněpřy, viděl jsem vojsko pohanské porubané, leží jich tam na čtyřicet tisíc. Mezi těmi pohanskými Tatary uviděl jsem doubec devítisáhový na trojí objetí tlustý, doubec se všech stran otríštěný a krví všecek napojený.“

Promluví Vladimír takováto slova:

„Ach, vy knížata a bojaři, vy silní a mohutní ruští bohatýři! Vyved'te Suchmana ze sklepení, z toho hlubokého, tmavého vězení!“

Šli tedy knížata a bojaři i ti silní a mohutní bohatýři: nejprve všecku trávu vytrhali, potom všecku zemi s desek povyryli, železné desky vyzdvihli a Suchmana syna Dolmantěviče z vězení vyvedli.

A všecka knížata i bojaři k němu takto mluvili:

„Ach, ty Suchmane synu Dolmantěviči! Za tvé veliké služby vykonané obdaruje tebe laskavý Vladimír, kníže stolnokyjevský, zlatou pokladnou, mnohými městy i s předměstími, vesnicemi i s polnostmi! Červené Slunéčko chce tebe odměnit a za tvou velikou službu chce tě milovat!“

Vyjde Suchman syn Dolmantěvič z těch hlubokých sklepení, z toho vězení tmavého i promlouvá takováto slova:

„Nebylo by pro mne ctí junáckou bráti města s předměstími a bráti vesnice s polnostmi, přijímati pokladnu s nesčettým množstvím slata: čestná pro mne bude marná má smrt od těchto velikých ran! Neuměl mne Slunéčko odměnit, neuměl mne milovat, nechť mne nevidí nyní jeho jasné oči.“

A Suchman syn Dolmantěvič vytrhal si z ran svých hlubokých lístky makové a zvolal:

„Teč z mých ran velikých, teč Suchmane,* řeko ty krvavá!“

* Míněna snad řeka Suchona.

DOBRYŇA NIKITIČ A SAŇ

Z dalekého širého pole, z toho pole široko rozlehlého nevalí se bouře lítá, ani bujně větry se to nepozvihli, ale stádo divé zvěře, stádo hadí rozběhlo se po tom širém poli. V předu všech pádí lité zvíře Skymen. Když doběhl netvor k bystré řece, na zadní tlapy se postavil a zařval hlasem zvířecím, zahvízdl hlasem slavičím a zasyčel hlasem hadím, až se od křiku jeho zvířecího bystrá matka řeka rozvlnila, a od hvizdu slavičího temné lesy k syré zemi sklonily, a od jeho hadího zasyčení zelená tráva v širém poli povadla, neboť ucítil psí nepřítel narození Dobryňovo.

Narodil se na svatě, bohaté Rusi mladý Dobryňa syn Nikitič. Rodná matička Dobryňu porodila, chovala ho a do plné dospělosti dochovala.

Mladičský Dobryňuška Nikitič prospíval na těle a jeho bujná hlavička dospívala na rozumu, i začal si vyjížděti na dobrém koni do širého pole a v širém poli jal se zašlapávati mladá háďata.

Jednou Dobryňa přijel za širého pole, sestoupil s dobrého koně a vešel do svého paláce bělokamenného a vešel do jídelny ke své rodné matičce. I pravila Dobryni rodná matička, počestná vdova Mamelfa Timotějevna:

„Aj, světe můj, moje dítě milované, mladičský ty Dobryňuško Nikitiči! Vyjíždíš si na dobrém koni do širého pole a zašlapáváš tam mladá háďata. Nezajížděj ty v daleké dálky po širém poli, nezajížděj až k těm slavným horám soročinským, nezajížděj tam k těm norám hadím, a nezašlapávej malých háďat, nevcházej do nor hadích a nepropouštěj odtud zajatců ruských! - Nezajížděj mladičský Dobryňuško, ke slavné řece matičce Pučaji, a nekoupej se nikdy v řece Pučaji, neboť řeka Pučaj je velice dravá, na verstu široká a čtyřicet sáhů hluboká; v řece Pučaji jsou tři proudy velice prudké: první proud jak oheň žhne, z druhého proudu jiskry srší, z třetího proudu dým sloupem se valí a plamenem pálí; nekoupej se proto v řece Pučaji!“

Mladičský Dobryňuška Nikitič neuposlechl své rodné matičky, vyšel z jídelny, oblékl košilkou kmentovou a na ni vzal nádherné barevné roucho a vyšel ze svého bělokamenného paláce na svůj slavný široký dvůr. Zašel do konírny světlé, dubové, otevřel vrata dokořán a vyvádí si hřebčika neoježděného, dosud neosedlaného.

Dobryňuška klade svému hřebčiku na bujnou hlavu uzdu hedvábnou, stříbrem kovanou, klade na něho i sedlo čerkeské a přitahuje sedlo hedvábnými popruhy. I vsedl Dobryňa na toho dobrého koně bohatýrského a zvolal:

„A pojedu já k řece Pučaji!“

A zamával svou ocelovou palicí, kterou si vzal ne tak na krveprolití, jako spíše ke svému junáckému potěšení.

Tak vyjel Dobryňa Nikitič do širého pole na dobrém koni bohatýrském a jezdil tak po celý den, od rána do večera po slavném, rozlehlém, širém poli. I zachtělo se mladému Dobryňuškovu zajetí ještě dále do širého pole, až tam k těm horám soročinským, ba až k těm norám hadím. Pustil tedy uzdu koni a ujíždí přes širé

pole. A ubývá den za dnem, jako když déšť padá a týden za týdnem, jako řeka plyne: ujíždí Dobryňa ve dne na krásném sluněčku a v noci při světlém měsíčku, až dojel k těm horám soročinským. I projížděl se tam širým polem a pošlapal veliké množství malých háďat, až jeho bohatýrský kuň na kolena klesal.

I zachtělo se mladému Dobryňuškovu zajeti ještě ke slavné řece Pučaji. Svlékl se sebe šaty do naha a šel se koupat do řeky Pučaje.

V tu chvíli byly u řeky Pučaje krásné dívčiny; tenké, běloucké prádlo tam máchaly a takto hovořily k mladému Dobryňuškovu:

„Aj, ty statečný, urozený a dobrý junáku! Tady v naší slavné řece Pučaji nekoupají se dobří junáci nazí, oni se koupají v tenkých, bílých, plátěných košíkách.

Odpověděl jim mladý Dobryňuška:

„Aj, vy děvůšky, holubičky, vy pradlenky, švadlenky! Vždyť vy, děvčátka, ničemu nerozumíte, vy jen samy sobě rozumíte.“ A šel se tak koupat do řeky Pučaje.

Dobryňa přešel první proud, Dobryňa přešel druhý, přešel i třetí proud, Dobryňa přešel řeku Pučaj od břehu ke břehu – i zalíbilo se mladému Dobryňuškovu koupati se a ponořovati se v řece Pučaji a zdálo se mu, že řeka Pučaj je tichá, mírná, jako louže dešťová.

Tu z daleké dálky, z širého pole od strany v západní – to dešť neprší, ani hrom to nebije, ba hrom nebije, nýbrž hřmot veliký se valí: nad mladého Dobryňušku přiletěla lítá saň, to hadisko Gorynisko o třech hadích hlavách s dvanácti choboty. Přiletěla saň prokletá nad Dobryňušku a mluvila takovými slovy:

„A, nyní padl Dobryňuška do mých rukou, do mých rukou a do mé vůle! Čeho se mi zachce, to s ním udělám: zachce-li se mi, potopím mladého Dobryňušku, zachce-li se mi, vezmu si Dobryňušku do chobotu a do zajetí ho odnesu, zachce-li se mi, ohněm Dobryňušku ožehnu, zachce-li se mi, tak Dobryňušku sama sežeru.“

Ale mladému Dobryňuškovu bohatýrské srdce strachem neusedalo, uměl velice dobře plavati v bystrých řekách, i potápěl se od břehu ke břehu. A tu si vzpomněl na svou dobrou matičku:

„Nekázala mi má rodná matička, abych nejezdil k těm horám soročinským a k těm norám hadím? Nekázala mi má rodná matička, abych nejezdil k řece Pučaji, abych se nekoupal v řece Pučaji?“

A Dobryňa potopil se ještě od břehu ke břehu a potom přece vystoupil na příkrý břeh. Tu hadisko Gorynisko prokleté začalo na Dobryňušku jiskry sypati a páliť ho na bílém těle. A mladý Dobryňuška neměl ničeho nic, co by vzal do bílých ruček, neměl, čím by se sani zprotivil. Rozhlížel se po příkrém břehu mladý Dobryňa, neleželo-li by tam něco, co by chopil do svých bílých ruček a čím by se sani zprotivil. Saň sype na něho jiskry neutuchající a pálí jeho bílé tělo. Tu uviděl mladý Dobryňuška na příkrém břehu velikou řeckou čepici, která vážila tři pudy. I uchopil čepici do bílých ruček, nabral do ní hlíny a celým svým velikým hněvem hodil čepici na hadisko Gorynisko - saň padla na syrou zemi do kavyla trávy. Mladý Dobryňa byl velmi smělý, skočil sani na bílou hrud' a chtěl jí rozsápat bílou hrud' a utrhnout bujné hlavy.

Tu začalo hadisko Gorynisko prositi:

„Ty mladičký Dobryňuško Nikitiči! Neubíjej mne, saně lité, pust' mě, abych mohla poletovat po širém světě. Uděláme spolu velikou smlouvu: Ty nebudeš nikdy už zajížděti daleko širým polem, až k těm horám soročinským, a nebudeš nikdy už šlapati mladých háďátek; nebudeš propouštěti na svobodu ruských zajatců, nebudeš se nikdy už koupati v řece Pučaji. A já nebudu nikdy už lítat na Svatou Rus, nebudu již kosit ruských lidí a nebudu si hromaditi ruských zajatců.“

Dobryňa pustil saň z pod svých kolenou, a saň vznesla se pod oblaka.

Jak tak saň letěla, stalo se, že letěla mimo Kyjev a tam uviděla knížecí neteř, mladou Zabavu dceru Puťatičnu, ana kráčela po široké ulici. Saň snesla se ihned k syré zemi, uchvátla knížecí neteř milovanu a unesla ji do své hluboké nory hadí.

Tu Vladimír, červené slunéčko, kníže stolnokyjevský po tři dny čaroděje a kouzelníky svolával, i dávné rytíře a jich se dotazoval: Který z nich by mohl zajeti v daleké širé pole až k těm horám soročinským, až k těm norám hadím a vstoupiti do hluboké nory hadí a vyvésti odtud knížecí neteř, mladou Zabavu, dceru Puťatičnu.

Kníže k nim do slova takto mluvil:

„Aj, vy moji knížata a bojaři, silní ruští bohatýři, všichni černokněžníci a čarodějové! Je-li v našem městě Kyjevě takových lidí, kteří by zajeli do širého pole, k těm slavným horám soročinským a k těm slavným norám hadím, je-li takových lidí, kteří by mohli sestoupiti do hluboké nory hadí a kteří by mohli vysvoboditi mou milovanou neteřku, překrásnou Zabavušku Puťatičnu?“

Takových lidí se v městě nenalezlo. I pravil Aljošeňka Popovič:

„Ach, ty slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský, ulož tuto velikou službu Dobryňovi Nikitiči! Vždyť on udělal si slib se saní, že saň nesmí lítati na svatou Rus, a on že nesmí zajížděti daleko do širého pole a nesmí šlapat mladých háďat a nesmí propouštěti ruských zajatců. Tak Dobryňa dobude knížecí neteře, mladé Zabavy Putatičny, bez boje a bez krveprolití.“

Mladičký Dobryňuška Nikitič si již odpočinul u své rodné matičky, ve svém paláci bělokamenném. I vypravil se tedy na čestné hody k Vladimírovi, knížeti stolnokyjevskému.

Tu Vladimír, kníže stolnokyjevský, přistoupil k mladému Dobryňuškovu a mluvil k Dobryni takováto slova:

„Ty, mladičký Dobryňuško Nikitiči! Ukládám tobě službu velikou, službu přetěžkou: zajed' ty daleko, daleko do širého pole, až k těm slavným horám soročinským, až k těm norám hadím a vstup hluboko do té nory hadí a vynajdi tam milovanou neteřku, překrásnou Zabavušku Puťatičnu, a přivez mi ji do Stolního Kyjeva a přiveď mi ji do paláce bělokamenného a vlož mi Zabavu do bílých rukou!“

Mladý Dobryňuška Nikitič sám sedí za dubovým stolem a tuze se zarmoutil a tuze sesmutněl. Vstal a vyšel ven z paláce bělokamenného, osedlal si svého

dobrého koně a vrátil se nevesele z čestných hodů do své světničky, ke své rodné matičce, počestné vdově Mamelfě Timotějevně.

Rodná, matička praví Dobryni:

„Aj, ty můj světe, dítě milované, mladičkový můj Dobryňuško Nikitiči! Co jsi přišel z čestných hodů tak neveselý? Nedali ti místa podle tvé hodnosti? Nebo tě pominuli, když vínem přijdou? Nebo se ti některý opilý hlupák posmíval?“

Dobryňa takto odpověděl rodné matičce:

„Ty můj světe, rodná moje matičko! Měl jsem místo podle své hodnosti na čestných hodech, vínem mne nepominuli, ani se mi opilý hlupák neposmíval, ale Vladimír, kníže stolnokryjevský, uložil mi službu velikou, službu přetěžkou: Nakázal mi, abych zajel daleko do širého pole až k těm slavným horám soročinským, až k těm norám hadím, abych vstoupil hluboko do těch nor hadích a vynašel tam jeho neteřku milovanou, překrásnou Zabavušku Puťatičnu, a přivezl mu ji do Stolního Kyjeva a přivedl mu ji do paláce bělokamanného a vložil mu Zabavu do bílých rukou!“

Rodná matička pravila Dobryni:

„Mladičkový Dobryňuško Nikitiči! Najez se teď a napij a lehni si spat. Jitro bývá moudřejší večera.“

Dobryňa pojedl jídel cukrových, napil se nápojů medových a spokojeně ulehл spat. Ráno časninko, za ranního svítání, před východem červeného sluněčka, budila Dobryňu rodná matička:

„Vstávej, mladinký Dobryňuško, a vykonej dílo uložené, odsluž si tu službu velikou.“

Mladý Dobryňa Nikitič rychle vstal, z tvrdého spánku se probudil, umyl se čistě oince pramenitou vodou a oblékl pečlivě. Potom vyšel na široký dvůr, nakrmil, napojil a osedlal svého bohatýrského koně. A když junák vsedl na svého bohatýrského koně, zaplakala jeho matička rodná:

„Já jsem Dobryňušku porodila a byl bez poskvrny! Jak vejde do děr hadích, jak vejde k těm hadům lítým, hadi zahubí jeho bílé tělo a vypijí jeho červenou krev!“

A matička na rozloučenou Dobryňovi bičík podala:

„Až budeš daleko v širém poli šlapati mladá háďata a kůň tvůj nebude již moci poskakovat, protože se mu háďata kolem nohou otočí, a kůň je nebude moci setřásat, vezmi tento hedvábný bičík a šlehej jím koně mezi oči a potom mezi zadní nohy. Tvůj dobrý kůň začne poskakovat, setřese všecka háďata, a ty je rozšlapeš do jednoho.“

Mladý Dobryňa syn Nikitič pustil uzdu svému dobrému koni a ujížděl daleko, daleko přes širé pole. A ubíhá den za dnem, jako když déšť padá a týden za týdnem, jako řeka plyne: ujíždí Dobryňa ve dne na červeném sluněčku a v noci při bílém měsíčku, až dojel k těm horám soročinským. I projížděl se tam po širém poli a šlapal malá háďata. Hádata obtáčela se dobrému koni kolem nohou, že nemohl poskakovat a háďat s nohou setřásat: tu Dobryňa Nikitič chápe se bičíku,

šlehá koně mezi uši a mezi zadní nohy. Dobrý kůň bohatýrský do výše poskakuje, háďata s nohou svých setřásá, a Dobryňuška je do jednoho rozšlapuje.

Potom Dobryňa Nikitič zajel až k těm norám hadím a zastavil koně bohatýrského. Sestoupil s dobrého koně na matičku syrou zemi a především vzal svou ostrou šavli, na bílou hrud' položil si dlouhé kopí, pod levé paždí vložil palici ocelovou a za pás zastrčil si hůl, a tak vešel do hadích děr. Ale nory hadí byly zavřeny na zámky měděné a na závory železné, a Dobryni nelze vejít do nor hadích. Tu mladý Dobryňa Nikitič železné závory vypáčil a měděné zámky odlámá a tak vešel přece do nor hadích.

Dobryňuška prohlíží si nory hadí a vidí, že v norách sedí mnoho zajatců, mnoho zajatců ruských; sedí tam knížata a bojaři, sedí tam i silní ruští bohatýři. Dobryňa chtěl zajatce spočítat, počítal a napočítal veliké množství zajatců, až přišel k tomu hadisku Gorynisku. A u hadiska proklatého sedí Zabavuška Put'atična.

I promluvil Dobryňa takováto slova:

„Až, ty Zabavuško Put'atično! Vstaň rychle na své bystré nohy a vyjdi ven z nor hadích, pojedeme spolu do stolního města Kyjeva. Za tebou jsem přijel přes daleké, daleké širé pole, za tebou chodím po norách hadích.“

Tu zahovoří saň lítá takováto slova:

„Ach, ej, ty Dobryňuško Nikitiči! Tys přece porušil slib! Proč jsi přijel k horám soročinským, proč jsi pošlapal má mladá háďátka? Proč chceš propustiti moje zajatce, a proč mi chceš odvézti Zabavušku Put'atičnu?“

Odpověděl Dobryňa syn Nikitič:

„Ach, ej, ty sani proklatá! A když jsi ty letěla od řeky Pučaje; prač pak jsi letěla přes hrad Kyjev? A proč jsi se k syré zemi spustila? A proč jsi nám unesla Zabavušku Put'atičnu? Vydej mi nyní knížecí neteř bez boje a krveprolití!“

Tu saň proklatá takto Dobryni odpověděla: „Nedám ti knížecí neteře bez boje a krveprolití!“

A začala s mladým Dobryňuškou Nikitičem boj a pŕtku velikou! Dobryňa zápasil se saní po tři dny a po tři noci a nemohl jí přemoci. Dobryňa již ochabuje, již chce saně zanechat, ale tu uslyší hlas s nebes, an volá:

„Mladý Dobryňo synu Nikitiči! Bojoval jsi se saní po tři dny a po tři noci, vydrž boj se saní ještě tři hodiny a přemůžeš tu saň proklatou!“

Dobryňa bil se ještě tři hodiny se saní a přemohl saň proklatou. Krev se z ní proudem valila a saň se v ní zalkla. I stál u ní Dobryňa po tři dny a po tři noci a nemohl se dočkati, až všecká krev ze saně vyteče. Dobryňa chtěl již od saně odejít, ale opět slyší s nebes hlas, an volá:

„Mladý Dobryňo synu Nikitiči! Postŕj u krve ještě tři hodiny, vezmi své dlouhé kopí a tluč kopím o syrou zemi a takto jí přimlouvej: Rozestup se, matičko syrá zemi, rozestup se na čtyři čtvrti a pohl' všecku tu krev líté saně!“

I počkal Dobryňa u saně ještě tři hodiny a matička syrá země se rozestoupila a vypila všecku krev líté saně.

Tu vešel Dobryňa do nor hadích, vzal Zabavu Put'atičnu za bílé ručky, za prsty s prsteny zlatými a vyvedl ji z nor hadích. K zajatcům promluvil takováto slova:

„Aj, vy zajatci ruští! Vyjděte z nor hadích a běžte domů!“

Když ruští zajatci vycházeli z nor hadích, byl veliký hluk od toho, jaké množství jich bylo.

Mladý Dobryňuška Nikitič přišel ke svému dobrému koni a posadil Zabavu na dobrého koně. Posadil ji zády k jeho hlavě a sám Dobryňuška posadil se tváří k jeho hlavě, a tak jel Dobryňa Nikitič do stolního města Kyjeva.

Když přijel na knížecí široký dvůr, sestoupil Dobryňa s dobrého koně, snesl s něho Zabavušku Put'atičnu, a zavedl ji do paláce bělokamenného a vložil Vladimírovi, knížeti stolnokyjevskému, Zabavu do bílých ruček.

A my mu za to slávu pějeme.

DOBRYŇA A ALJOŠA

Zpod bílé břízky kudrnaté, zpod divotvorného kříže Levanidova, zpod starých ostatků Borisových, zpod bílého látyra* kamena - tudy povýšla, povýšla a vyběhla, vyběhla a vyletěla matka Volha. Široká řeka matka Volha Kazaní prošla a šířeji ještě se valila pod Astrachaní. Mnoho řek matka Volha do sebe pobrala a ještě více pramenů pohltila; dala za to plesa Ladínská a hory doly Soročínské a měst na tři tisíce. Zapadla Volha do Černého moře a vypustila sedmdesát ústí, a široký je přívoz pod Novým Hradem.

Ale toto vše není pohádka, bratří milení, je to jen žertík malý, a teprve nyní začneme o Dobryňuškově pěti.

Ve stolním městě Kyjevě, u laskavého knížete Vladimíra vydařily se dobře čestné hody, slavené pro mnohá knížata a bojary, pro silné bohatýry a udatné bohatýrky.

Dlouhý den kloní se k večeru, čestné hody kloní se k veselí, a červené sluněčko k západu. Kníže Vladimír sám se rozveselil, i chodí kolem stolu a takto rozmlouvá:

„Vy silní, mocní bohatýři a udatné bohatýrky! Obraňte víru křestanskou, obraňte dům přesvaté Bohorodičky, obraňte mne, knížete Vladimíra a kněžnu Apraksiji, obraňte vdovy a sirotky i ženy nešťastné, neboť pohan píše nám výhružné listy a žádá soubojníka.“

Tu se všichni bohatýři zamlčeli; veliký schovává se za menšího, menší krčí se za malého, a malý knížeti neodpovídá.

Promluvil tedy Ilja Muromec:

„Vy hloupí ruští bohatýři! Nač dlouho mlčet, máte slovo pronést. Vrátil jsem se nedávno ze širokého pole, žil jsem na cestičce soročínské, u pevné brány bohatýrské,

* Pod křížem Levanidovým u sv. ostatků Borisových a pod kamenem látyrem (jantarem) se bohatýři pobratřovali a slavné přísahy tam vykonávali.

a bil se a rval se se soubojníkem: Přiletěl pohan jak černá vrána, ale neukáže se už pohan mým očím, já bych pohana z dobrého luku zabil.“

Uložili tedy tuto službu mladému Dobryňuškovu Nikitiči. Tu zaleklo se Dobryňovo horlivé srdce, zkalily se jeho jasné oči, pohaslo v nich jasné světlo. Přišel z hodů knížecích ke své rodné matičce, ale přišel nevesel a neradostný.

Pravila Dobryni rodná matička:

„Aj, ty moje milé dítě, mladý Dobryňuško Nikitiči; co jsi se smuten z hodů vrátil?“

Bílá břízka nesklání se to k matce zemi, to syn Dobryňa rodné matičce se klaní:

„Světě můj, paní rodná matičko moje! Zrodilas mne, matko, nešťastného; dalas mi sílu a nejsem silný, smělost mám a nejsem smělý, jezdec nejsem chrabrý, chůze nemám švihácké, krásou se nezalíbím, kučery mám a nejsem kudrnatý, bohatství mám a jsem nebohatý. Kdybys mne byla po narození do bílého plátna zabalila, bílým kamenem zatížila a s hory vysoké do moře siného zahodila, ležel bych já, Dobryňa, věčně v moři, a nevyjížděl bych já, Dobryňa, do širého pole, neubíjel bych já, Dobryňa, nevinných duší, otců a matek bych nerozplakával, mladých žen bych nevdoval a děťátek malých bych nesirotil.“

I odpovídá Dobryni jeho rodná matička, počestná vdova Mamelfa Timotějevna:

„Ráda bych tě, děťátko milé, byla porodila se silou bohatýra Svatohora, se štěstím šťastného Ilje Muromce, se smělostí smělého Aljoše Popoviče a s krásou Osipa překrásného, s chůzí Čurily Plenkoviče a s chrabrostí jezdeckou Ďuka Štěpanoviče a s chytrostí Volhy Buslajeviče. Kolik toho všeho máš, tolik ti Bůh daroval, více Bůh nedal, více nedaroval.“

I prospal Dobryňa noc temnou a po ránu koně sedlá a na cestu chystá. Loučí se s rodnou matičkou a ještě více se svou mladou ženou, Nastasjí Mikuličnou.

Táže se ho mladá jeho žena, Nastasja Mikulična:

„Kdy pak duška moje, Dobryňuška, domů se vrátí, kdy máme Dobryňu očekávat ze širého pole?“

Dobryňa odpovídá jí takovými slovy:

„Aj, mladá ženo moje, Nastasjo Mikulično, očekávej Dobryni po tři roky; pakli se za tři roky nevrátím, čekej podruhé tři roky: a když naplní se čas šesti roků; a já nebudu doma ze širého pole, vzpomínej mne, Dobryňušky zabitého, na modlitbách. A potom jsi, Nastasjo, svobodna. Žij buď jako vdova, nebo se za muže provdej: za knížete, za bojara, nebo za mocného ruského bohatýra. Jenom se nevydávej za mého křížového bratra, za smělého Aljošu Popoviče, za toho vysměváčka žen.“

I vsedl Doloryňa na dobrého koně a vyjel v širé pole: pouze prach se zvedl a bílé břízky se k zemi sklánějí, ale junáka neviděti.

Dobryňova rodná matička po domě pochází, hlasem naříká a takováto slova promlouvá:

„Měla jsem jediné červené slunéčko, zapadlo mi nyní za tmavé lesy a zbyl mi pouze mladý bílý měsíc. Měla jsem jediné dítě milované, mladého Dobryni syna Nikitiče, on ujel mi daleko, daleko do širého pole, Bůh rozsud', zda ho ještě někdy uvidím!“

Zbyla jí ještě milovaná nevěsta Nastasja Mikulična na potěchu velikého stesku. Tak čekaly obě Dobryni ze širého pole po tři roky. A Dobryňa ze širého pole se nevracel. Čekaly tedy Dobryni podruhé tři roky; a den za dnem, jako déšť prší, týden za týdnem, jako tráva roste a rok za rokem, jako řeka běží. Tak uběhly i druhé tři roky a naplnil se čas celých šesti let, a Dobryňa z pole se nevracel.

Přijel však Aljoša Popovič ze širého pole a přivezl jim smutnou zvěst: Dobryňušky Nikitiče že na živu není, ubit že leží v širém poli. Jeho bujná hlava je porubána, a mohutné plece jeho rozstříleny. Dobryňuška leží bujnou hlavou v keři rokytovém a bystrýma nohama v kavylu trávě. Jeho zbraně kolem porozmetány leží, jeho dobrý kuň se po stepi prochází a švarné tělo Dobryňuškovy černé vrány klovou.

Vyplakávala své jasné oči, vražděla, své bílé líčko pro své jediné dítě, pro svého mladého Dobryňušku Nikitiče jeho rodná matička.

Tu začal sám kníže Vladimír, červené slunéčko, docházeti a Nastasji Mikuličně namlouvati:

„Nač bys tak žila jako mladá vdova, nač bys mladý věk svůj utrácela; provdej se třeba za knížete, nebo za bojara, nebo za silného ruského bohatýra, třeba za smělého Aljošu Popoviče.“

Odpovídá mu Nastasja dcera Mikulična:

„Ach, ty slunéčko Vladimíre stolnokyjevský! Splnila jsem slib mužský, čekala jsem na Dobryni šest rokův. Splním si nyní svůj slib ženský: budu čekat na Dobryňušku druhých šest rokův, a až uplyne celých dvanácte let, možná že potom se provdám.“

A zase den za dnem ubíhá jako když déšť prší, a týden za týdnem, jak tráva roste, a rok za rokem, jako řeka běží. A tak minulo dvanáct let a Dobryňa ze širého pole se nevracel.

Tu slunéčko Vladimír začal znovu docházeti a Nastasji Mikuličně namlouvati:

„Nač bys tak žila jako mladá vdova, nač bys mladý věk svůj utrácela: provdej se třeba za knížete, nebo za bojara, nebo za silného ruského bohatýra, třeba za smělého Aljošu Popoviče.“

Nevdala se za knížete, ani za bojara, ani za ruského silného bohatýra, ale vdala se za smělého Aljošu Popoviče.

Naríkala a jasné oči slzami zalívala rodná matička Dobryňova:

„Po dvanácte rokův nehřálo mne červené slunéčko, ale svítil na mne mladý, bílý měsíc, a nyní mi i mladý, bílý měsíc zašel!“

Svatební hody na dvoře červeného slunéčka Vladimíra, knížete stolnokyjevského, trvají již na třetí den a dnes svatebčané přijdou do božího chrámu přijmouti po zlatém věnci.

V ten čas, právě v tu dobu Dobryňa Nikitič projížděl se před Cařihradem. Tu pojednou dobrý kuň Dobryňův začal klopýtát. I zvolá Dobryňa:

„Ach, ty vlčí žrádlo, ty kuže medvědí! Co ty dnes tak klopýtáš?“

Dobrý kuň mu hlasem lidským odpovídá:

„Ach, ty můj pane milovaný! Netušíš, že neštěstí nad tebou se vznáší, že tvoje Nastasja Mikulična dnes se za muže provdala, za smělého Aljošu Popoviče. Hody svatební trvají už na třetí den a dnes půjdou do božího chrámu s Aljošou přijmouti po zlatém věnci.“

Tu mladý Dobryňa syn Nikitič bije dobrého koně svého mezi oči a zadní nohy, takže kuň skáče s hory na horu, s chlumu na chlumu, řeky a jezera přeskačuje a široká údolí mezi nohami propouští. Tak Dobryňa dospěl Kyjeva, co by jasný sokol přeletěl a střemhlav se řítí do dvora vdovina, vrátne a strážce odstrkuje od vrat a ode dveří, směle vchází, kříže dělá jak předepsáno, poklony metá, jak má naučeno, na všechny tři i čtyři strany, zvláště však počestné vdově Mameľfě Timotějevne:

„Bud' zdráva, počestná vdovo Mamelfo Timotějevno!“

Tu za ním v patách běží vrátní a strážní, kteří u vrat stáli a přede dveřmi hlídali a takto sobě stěžují:

„Ach, ty Mamelfo Timotějevno! Temto odvážný junák vjel s pole největším tryskem na náš dvůr a bez hlášení vnikl až k tobě do paláce; nikoho z nás se neotázal, jen nás všechny poodstrkoval a směle sám vkročil do paláce vdovina.“

Praví mu Mamelfa Timotějevna:

„Aj, ty odvážný jumáku, proč vjel jsi do širého dvoru bez oznámení, proč vešel jsi do domu mého bez ohlášení? Proč jsi se vrátných a strážných mých nezeptal, proč jsi je od dveří odstrkoval? Kdyby bylo živo moje milé dítě, mladý Dobryňa syn Nikitič, srubl by ti za tvoje nezdvořilé skutky bujnou hlavu!“

Odpověděl jí odvážný junák:

„Včera jsem s Dobryni se projížděl, ale Dobryňa jel k Cařihradu a já jel ke Kyjevu.“

Mamelfa Timotějevna, počestná vdova, k němu hovoří těmito slovy:

„Když uplynulo prvých šest let, přijel Aljoša Popovič ze širého pole a přivezl nám neradostnou zprávu: Dobryňušky Nikitiče že na živu není, ubit že leží v širém poli. Jeho bujná hlava porubána je, jeho mohutné plece prostříleny jsou. Dobryňuška leží bujnou hlavou v keři rokytovém a bystrýma nohama v kavylu trávě. Jeho zbraně kolem porozmetány leží, jeho dobrý kuň se po stepi prochází a švarné tělo Dobryňuškovy černé vrány klovou. Z velikého žalu vyplakala jsem své jasné oči a svraštěla svou bílou líc, z velikého žalu pro své jediné dítě milované, pro mladého Dobryňu Nikitiče.“

Pravil jí smělý junák:

„Mladý Dobryňa syn Nikitič nakázal mi, abych se zeptal na jeho milovanou ženu, na mladou Nastasju Mikuličnu.“

Praví Mamelfa Timotějevna:

„Dobryňova milovaná žena se provdala za smělého Aljošu Popoviče, hody právě trvají už na třetí den, a dnes půjdou do božího chrámu s Aljošou přijmouti po zlatém věnci.“

Smělý junák dále mluvil:

„A nakázal mně mladý Dobryňa Nikitič takto: Dá-li Bůh, a ty budeš v čas v Kyjevě, vezmi si mé šaškovské šaty a vezmi si moje javorové housle a jdi na svatební kvas.“

Mamelfa Timotejevna běžela a rychle mu podala šaškovské šaty a javorové housle.

Junák nastrojil se jako šašek a šel na svatební kvas. Střemhlav vjíždí na knížecí dvůr, nikoho se netáže, vrátne a strážné od vrat a dveří odstrkuje a směle vchází do paláce knížecího; kříže dělá, jak předepsáno, poklony metá, jak má naučeno na všechny tři i čtyři strany, zvláště však slunéčku Vladimírovi.

„Buď zdrav, slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský s mladou kněžnou Apraksijí!“

V patách za ním běží však vrátní a takto sobě stěžují:

„Slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský! Tento odvážný šašek vjel v největším trysku na knížecí dvůr, nás se netázal, jen nás všechny poodstrkoval a směle vešel do paláce knížecího!“

Pravil Vladimír, kníže stolnokyjevský:

„Ach, ty smělý šašku! Proč vjel jsi na knížecí dvůr bez oznámení a do paláce proč vcházíš bez ohlášení? Proč jsi se u vrat vrátných netázal, u dveří strážných nezeptal a proč jsi všechny poodstrkoval?“

Ale šašek se do řeči nepouští, jen směle hovoří:

„Slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský! Pověz mi, kde je naše místo šaškovské!“

Odpovídá Vladimír, červené slunéčko:

„Vaše místo šaškovské je na hliněné peci, tam na zápecí.“

Šašek rychle skočil na místo vykázané, na tu hliněnou pec. Napjal tetivky hedvábné a ty strunky zlacené a začal po strunkách přejížděti a hlasem svým k im prozpěvovati. Zpíval jim o Cařihradě i o slavném městě Kyjevě. V Kyjevě on staré, mladé znal, vlastním jménem všechny jmenoval.

Tu všichni na svatebním kvasu umkli a sami takováto slova pronášeli:

„Slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský! To jistě není žádný šašek, to bude nějaký udatný, dobrý ruský junák.“

I praví Vladimír stolnokyjevský:

„Ach, ty smělý šašku! Za tu veselou hru opust' své zápecí a sedni si s námi za dubový stůl. Dám ti tři místa na vybranou: Prvé místo je podle mne, druhé místo proti mně a třetí místo, kam sám chceš.“

Sestoupil šašek s pece, ale nesedl si ppdle knížete, ba neusedl ani proti knížeti, nýbrž vybral si lavičku přímo proti zaslíbené nevěstě, proti mladé kněžně Nastasji Mikuličně. A zase smělý šašek hovoří:

„Ach, ty slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský! Dovol mi nalíti číši dobrého vína a dovol mi, abych tu číši podal, komu se mi zachce!“ Odpověděl mu Vladimír stolnokyjevský:

„Aj, ty smělý šašku! Byla ti dána zvůle veliká, dělej si, co chceš.“

Tak tedy smělý šašek naléval si vína a pustil do své číše zlatý, snubní prsten a nesl tuto plnou číši vína nevěstě zaslíbené, a promlouvá k ní takováto slova:

„Ej, ty mladá Nastasjo, dcero Mikulično! Přijmi tuto číši jednou rukou a vypij ji jedním douškem. Vypiješ-li do dna, dozvíš se dobra, nevypiješ-li do dna, neuvidíš dobra.“

I vypila Nastasja číši jedním douškem a uviděla na dně svůj snubní prsten, jímž se Dobryňovi zaslíbila. I zahovořila těmito slovy:

„Ej, vy knížata a bojaři, i vy všichni šlechticové! Vždyť to není můj muž, jenž podle mne sedí, nýbrž to je můj muž, jenž proti mně sedí: můj muž sedí na lavičce a podává mi číši vína.“

A sama vyskočila za dubovým stolem a padla Dobryni k bystrým nohám a takováto slova vedla:

„Ty mladý Dobryňo, synu Nikitiči! Odpust', odpust', Dobryňuško Nikitiči, že jsem se proti tvému příkazu prohřešila, že jsem se za Aljošu Popoviče provdat chtěla! My ženy máme vlasy dlouhé, ale rozum krátký, kam nás vedou, tam my jdeme, kam nás vezou, tam jedeme.“

Odpověděl Dobryňo syn Nikitič:

„Nedivím se rozumu ženskému: muž jen do lesa zajde a žena se už vdává; mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum. Ale divím se sluněčku Vladimírovi i s jeho kněžnou Apraksijí, že sluněčko Vladimír družbou byl a kněžna Apraksije družbou: živému muži ženu vdávali.“

Tu se sluněčko Vladimír velmi zastyděl, svěsil svou bujnou hlavu a sklopil jasné oči k syré zemi.

Aljoša, Popovič však praví:

„Odpust', odpust', bratře můj křížový, mladý Dobryňo synu Nikitiči! Odpust' mi tu vinu, že jsem ve své hlouposti poseděl vedle tvé milované ženy, vedle mladé Nastasje Mikuličny.“

Odpověděl mu Dobryňo syn Nikitič:

„Ach, tu vinu ti odpouštím, že poseděl jsi vedle mé milované ženy, vedle mladé Nastasje Mikuličny. Ale druhého tvého provinění ti, bratře, neodpustím. Když jsi přijel ze širého pole po prvých šesti letech se zprávou neradostnou, že Dobryň Nikitiče není mezi živými, že zabit leží v širém poli, tehdy má paní rodná matička žalem pro mne své jasné oči vyplakávala a své bílé líčko svařtěla. Tedy této viny tobě, bratře, neodpustím!“

I uchvátí Aljošu za žluté kadeře, vytáhl Aljošu za stolem dubovým a uhodil jím o tvrdou podlahu, potom vytáhl palici ocelovou, a nebylo lze rozeznati vzdechů od ran. Když pak Dobryňo podruhé chtěl Aljošou o zem udeřiti, zachytil ho starý kozák Ilja Muromec za mohutná, bohatýrská ramena a zvolal:

„Hoj, ty Dobryňuško Nikitiči! Neubíjej zbytečnou smrtí svého menšího bratra Aljošu Popoviče!“

Tu mladý Dobryňuška Nikitič vzal svou milovanou ženu, mladou Nastasju Mikuličnu za bílou ruku, celoval její medová ústa a zavedl ji zase ke své rodné

matičce. A žil potom a dobrého zdraví požíval, a my o něm tuto bylinu vypravujeme, sinému moři pro utišení a vám, dobrým lidem, pro poslechnutí.

ČURILA PLENKOVIČ

Ve stolním městě, v městě Kyjevě, u laskavého knížete Vladimíra byly čestné hody pro mnohá knížata a bojary, a pro všechny mohutné ruské bohatýry.

Den dospěl k poledni, stolování do poloviny; kníže Vladimír se pěkně rozveselil, vyšel si z hodovní síně, a zahleděl se do širého pole k řece matičce Soroze. Z daleké dálky, ze širého pole, od matičky Sorogy objevila se tlupa mužiků: táhne s pole v zástupu sto junáků, všichni jsou zbiti, zraněni, palicemi mají bujné hlavy potlučeny, svými pásy mají bujné hlavy ovázány. Přicházejí mužíci, samí Kyjevané, přicházejí před knížete, bijí čelem v prach a takovouto žalobu vedou:

„Slunéčko ty naše, Vladimíre, kníže náš! Rozsud' nad námi, pane, svým spravedlivým soudem, sud' Čurilu syna Plenkoviče! Dnes objevili se u nás na řece Soroze nepovědomí lidé a vrhli hedvábné sítě; všechny ryby ze Sorogy vylovili, i drobné ryby potloukli, nás zbili a zranili. Pane náš, my úlovku nemáme, ani pro tebe, pane, čerstvé ryby mítí nebudeme, a své mzdy od tebe nedostaneme. Říkají si: družina Čurilova!“

Zástup tento ještě ze dvora ani nevyšel, a již nový zástup s pole se objevil: přichází tlupa dvou set junáků, všichni jsou zbiti, zraněni, bujné hlavy mají palicemi potlučeny, svými pásy mají bujné hlavy ovázány. Přicházejí mužíci, samí Kyjevané, přicházejí před knížete, bijí čelem v prach a takovouto žalobu vedou:

„Slunéčko ty naše, Vladimíre, kníže náš! Rozsud' nad námi, pane, svým spravedlivým soudem, sud' Čurilu syna Plenkoviče! Dnes objevili se v tichém našem závodí nepovědomí lidé a husy i labutě vystřileli i sedé, pernaté malé kachničky, a nás zbili a zranili. Nemáme, jasný náš pane, úlovku žádného, tobě, jasný náš pane, ničeho neneseme a mzdy své od tebe nedostaneme. Říkají si: družina Čurilova.“

A ještě zástup ten ze dvora ani nevyšel a již se nový zástup s pole objevil: přichází tlupa tří set junáků, všichni jsou zbiti a zraněni, bujné hlavy mají palicemi potlučeny a svými pásy mají bujné hlavy ovázány. Přicházejí mužíci, samí Kyjevané, přicházejí před knížete, bijí čelem v prach a takovouto žalobu vedou:

„Slunéčko ty naše, Vladimíre; kníže náš! Rozsud' nad námi, pane, svým spravedlivým soudem, sud' Čurilu Plenkoviče! Dnes objevili se u nás na řece Soroze nepovědomí lidé: hedvábných osidel nakladli, kuny a lišky zlovili i černého sibiřského sobola, tury a jeleny postřileli a nás zbili a zranili. Nemáme, jasný pane náš, úlovku žádného, tobě, jasný náš pane, kořisti neneseme, a mzdy své od tebe nedostaneme. Říkají si: družina Čurilova.“ I promlouvá slunéčko Vladimír:

„Nad kým mám vám vynésti spravedlivý soud? Neznám Čurilova statku, nevím, kde Čurila sídlí, nevím, kde stojí Čurilův dvůr.“

Knížata a bojaři takto mu praví:

„Světly pane, kníže Vladimíre! Dvůr Čurilův nestojí v Kyjevě, Čurila sídlí na matičce Soroze, proti kříži Levanidovu, u svatých ostatků Borisových.“

Kníže Vladimír se rychle vypravil, vzal s sebou svého milého starého kozáka Ilju Muromce s kněžnou Apraksijí, vzal s sebou knížata a bojary, mohutné bohatýry, kupce i mužíky; tak jich na pět set jelo k řece Soroze.

Přijel kníže se svou družinou k řece Soroze, přijel k divotvornému kříži Levanidovu a k svatým ostatkům Borisovým, přijel i k Čurilovu širokému dvorci.

Dvorec Čurilův na řece Soroze je na sedm verst široký, kolem celého dvorce je ocelový plot, na každé tyči je po makovici a po perličce. Dvěře jsou vysoustruhovány, vrata celá skleněná a prahy jsou z drahého zubu rybího. Na tom dvorci stojí sedmdesát věží, v nichž Čurila sám bydlí. První síně Čurilovy jsou plny řezeb, druhé síně hustě vzorkované, třetí síně křišťálové. A z těchto vysokých síní vyšel staříčkův člověk v kožíšku sobolovém, v drahém šatě sametovém se zlatými knoflíky. Klaní se a znovu klaní a sám promlouvá vlídná slova:

„Račiž, Vladimíre, do nejvyšší síně chleba a soli okusiti!“

I praví mu Vladimír takováto slova:

„Pověz mně, starý člověče, jak tobě jménem říkají, abych věděl, u koho budu chleba požívati.“

Stařec takto odpovídá:

„Jsem Plenko Sorožanin, jsem Čurilův otec.“

I vešel kníže Vladimír do nejvyšší síně a všecek se podivil. Sín je pěkně vykrášeňna: podlaha stříbrná, stěny a strop zlatem vykládaný, kamna z kachlíků polévavných. Všecko je v komnatě jako na nebi: na nebi je slunce – i v komnatě je slunce; na nebi měsíc – v komnatě měsíc, na nebi hvězdy – v komnatě také hvězdy, na nebi červánky – v komnatě také červánky, na nebi hvězdičky padají – i v komnatě se hvězdy sypou, všecko je tu jako na nebi.

Kníže Vladimír usedl za dubový stůl na čestné místo vedle kněžny Apraksije, usedli i knížata a bojaři, usedli mohutní ruští bohatýři, byli velmi důvtipní, přinášeli jídla cukrová, nápoje medové a nápoje zámořské.

Hody byly v polovině, beseda vesele plynula, byl radostný den, i kníže s kněžnou vesele sedí. Tu Vladimír pohlédne do okénka roubeného a vidí z daleké dálky, se širého pole, od matičky řeky Sorogy blíží se tlupa sta junáků: Junáci, jsou na koních jak ulití, koně pod nimi stejnobarevní, uzdy mají soročinské, sedla čerkeská, boty na nožkách ze zeleného safiánu, nohavice losí, kabátce ze sukna šarlatového, zlatými šňurami podpásané, čapky se zlatými třapci. Junáci na koních jako svíce, koně pod nimi jako sokoli letí!

Ještě tato tlupa dvorce nedostihla a již se zase nová s pole objevila: od matičky řeky Sorogy blíží se tlupa dvou set junáků. Tato tlupa dvorce ještě nedostihla, již se zase nová s pole objevila: ke dvorci táhne zástup tří set junáků.

Jeden z junákův je krásnější všech ostatních: měl na sobě kožich sobolí, a pod zeleným, drahým aksamitem zlaté knoflíky zvící jablka. Vlasy jeho jako zlatá duha se rozkládaly po šíji a šíje jeho bílá je jako padlý sníh a líčko jako makový květ, oči má jasného sokola, brvy černého sobola. Čurila jede sám a baví se: s koně na kůň přeskakuje, ze sedla do sedla se vyšvihuje, vzhůru kopí vyhazuje, z ruky do ruky je zachycuje.

Kníže Vladimír sedí za dubovým stolem, i začal se nepokojně ohlížeti:

„Ach, běda mně, kéž by mne zde nebylo! Buď ke mně přijíždí král ordy, nebo zlý posel nějaký?“

Starý Plenka Sorožanin se usmívá a knížeti takto přimlouvá:

„Neboj se, kníže Vladimíre, nelekej se, vždyť to jede synáček můj – přemladý Čurila Plenkovič!“

I vyšel starý Plenka Sorožanin k zadním vratům a mluví k synu takováto slova:

„Aj, ty Čuriluško Plenkoviči! Máš vzácného hostě, slunéčko Vladimír stolno-kyjevský tě přišel navštívit. Čím pak svého hostě uctíš, čím hostě svého obdaruješ?“

Čurila vzal zlaté klíče, sestoupil do hlubokých sklepů, vzal svou zlatou pokladnu, čtyřicet čtyřicetek černých sobolů, mnoho párů lišek a kun, a obdařil tím knížete Vladimíra. Vzal i drahokam kryštalový a daroval ho kněžně Apraksiji. Bojary obdaroval liškami, kupcům kuny daroval, mužikům pak dal ze zlaté paklány.

I praví Vladimír takováto slova:

„Necht' bylo mnoho žalobců na Čurilu a ještě více těch, co čelem o zem bili, buď zdrav Čuriluško Plenkoviči! Tobě nenáleží žítí na vesnici, tobě by svědčilo, abys žil v Kyjevě a knížeti sloužil. Chceš-li jítí ke mně za stolníka a za knížecího číšníka?“

Tak se jeden z bídy vykupuje, a druhý do ní po krk padá.

Šel Čurila ke knížeti Vladimírovi za stolníka a za knížecího číšníka. I přijeli na kyjevský hrad, kde kníže Vladimír ustrojil čestné hody na počest nového pěkného stolníka, přemladého Čurily Plenkoviče.

Čurila syn Plenkovič chodí, strojí stoly dubové, žlutými kadeřmi potřásá, až se mu jako tekuté perly po šíji rozsypají. Mladá kněžna Apraksija právě bílou labuť krájela, i pořezala si levou ruku.

Sama pravila tato slova:

„Nedivte se mně, ženy bojarské, že pořezala jsem si levou ruku. Hleděla jsem na krásu Čurilovu, na jeho žluté kadeře, na ty prstence zlaté, i zakalily se mi jasné oči!“

I promluvil Vladimír takovéto slovo:

„Čurilo Plenkoviči, nenáleží tobě, abys byl stolníkem, lépe tobě svědčiti bude, když budeš chodit po Kyjevu hosti zvátí na knížecí čestný kvas.“

Tak se jeden z bídy vykupuje, a druhý do ní po krk padá.

Čurila Plenkovič se nebrání, časně vstává, umývá se do bělounka, obouvá zelené botky safiánové: okolo špičky se vejce zakutálí, pod špalíčkem vrabec proletí. Čurila chodí ulicemi a uličkami, ani zelenou travičku nesešlapuje, modrého

kvítku neláme; žlutými kadeřemi potřásá a žluté kadeře se mu jako tekuté perly po šíji rozsypají. Kde se za ním děvčata dívají - ploty praskají, kde mladé ženy - tam okénka zvoní.

Polovice Čurilovi odřekla, polovice přijítí slíbila.

ĎUK ŠTĚPÁNOVIČ

V té bohaté Indii, v té Koreli nepovolné, ve slavném městě Haliči, žil mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič.

I chystal se Ďuk do stolního města Kyjeva. Vstal časně v nedělní ráno a postavil se na kryté zápraží. Jeho rodná matička vracela se z božího kostela. Ďuk se jí nizounko klaní, bije čelem o syrou zemi a promlouvá takováto slova:

„Moje jasná paní matičko! Ve všech městech jsem byl, jen v městě Kyjevě jsem nebyl, a knížete Vladimíra jsem, máti, dosud neviděl, ani jasně kněžny Apraksije. Dej ty mně dovolení, dej ty mně požehnání, abych mohl jeti do města Kyjeva k laskavému knížeti Vladimírovi cestou přímou bez zajížd'ky; dovol, abych mohl projeti svého koně kosmatého, abych mohl rozhýbati svoje plece bohatýrská a ukojit svou mysl junáckou!“

Matička k němu takto praví:

„Ach, ty mé rodné dětátko, mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči! Nedám ti dovolení s požehnáním na cestu k městu Kyjevu, k laskavému knížeti Vladimírovi na cestu přímou, bez zajížd'ky, Nebot' na této přímé cestě bez zajížd'ky jsou tři veliké překážky.

První velikou překážkou jsou dvě sbíhavé hory; ty hory jak se rozběhnou, tak se zase ihned srazí: tam tudy, Ďuku, neprojedeš, tam, mladíku, živ nevyvázneš!

Druhou velikou překážkou jsou dva ohromní ptáci, zobákem klovajíc a tebe i s koněm uklovou; tam tudy, Ďuku, neprojedeš, tam mladíku, živ nevyvázneš.

Třetí velikou překážkou je saň proklatá; leží na cestě dračisko Gorynisko o dvanácti chobotech a sežere tě i s koněm: tam tudy, Ďuku, neprojedeš, tam, mladíku, živ nevyvázneš.“

Mladý Ďuk, bojarský syn, bije čelem v prach a klaní se:

„Ach, ty jasná paní matičko moje! Dáš-li mně dovolení i požehnání – pojedu; a pakli mně nedáš dovolení ani požehnání – také pojedu.“

Dala mu tedy dovolení a požehnání a takto mu nakazovala:

„Ach, ty mé rodné dětátko, mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči! Je-li Tobě Bohem souzeno, abys byl v Kyjevě u laskavého knížete Vladimíra, nechlub se nikdy statky sirotčími ani statkem vdoviným!“

Ďuk se jí poklonil a pryč odešel. Šel do konírny a vybral si dobrého koně po svém rozumu. Spěšně se mladíček vypravoval, spěšně vsedl na dobrého koně.

Pod zadní sedlový řemen Ďuk dal si pestré roucho a mnoho jiného bohatství Ďuk s sebou vzal: pás i pancíř z ryzího stříbra a drátěnou košili z rudého zlata. Pás i pancíř měly ceny za tři tisíce, zlatá košile byla za čtyřicet tisíc a kůň pod Ďukem byl za pět tisíc.

Proč měl kůň ten cenu pěti tisíc? U řeky on brodu nehledá a kdyby řeka pět set verst široká byla, kůň skáče s břehu na břeh. Proto má cenu za pět tisíc rublův.

A ještě jiného statku vzal Ďuk hojně s sebou. Vzal si tuhý luk za tři tisíce. Luk byl z ryzího stříbra, zlatem vykládaný, tetivka byla hedvábná. Toulec byl pln kalených střel, bylo jich všech za tři sta, každá střela po desíti rublech. Mimo to má v toulci ještě tři střely, jichž nelze penězi zaplatit. Vyřezány byly z rákosu, sbity byly v Novgorodě, lepeny byly lepem z ryby jesetera, opeřeny byly pery z modročerného orla. A nikoliv pery toho modročerného orla orloviče, který tu lítá nad svatou Rusí a rdousí celé čtyřicítky vran a šedých kavek, nýbrž byly opeřeny pery onoho modročerného orla orloviče, jemž lítá nad siným mořem, rdousí husy a labutě i tu malou, šedou, pernatou kachnu.

Orel ten sedí si na kamení a jak se vznese, siné moře se vzedme a rozvlní se, a po vesnicích kohouti zapějí. Orel poletuje nad siným mořem a uroní svá pera do siného moře. I vyběhli kupci na korábě, sbírali pera po siném moři a vyváželi pera na svatou Rus a prodávali je duškám, krásným dívčinám. Nakoupila per Ďukova matka, pero po stu rublech i po tisíci – proč tedy jsou střely Ďukovy tak drahé? I proto jsou také drahé, že v každé z nich zasazen je svítivý kámen. Ďuk své střely ve dne vystřílel a za jarní noci si je posbíral, neboť ve dne těch střelek nevidět, ale v noci střelky hoří jako svíce z vosku čistého.

Nevyletěl to jasný sokol, udatný, dobrý junák vyjíždí, mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič. Kůň pod ním je jak lité zvíře, hnědý a kosmatý a hříva jeho dosahuje až na syrou zemi; ve třech místech je hříva okrášlena, rudým zlatem ovita. Ďuk sám sedí na koni jako jasný sokol se silným brněním na mohutných plecích. I ujíždí junák nad trávou i ujíždí junák výše lesu stojatého a níže oblaku letícího.

A tak přijel k první veliké překážce: stojí tu dvě hory a ty hory se rozcházejí a sotvaže se rozešly, zase se srážejí. Dříve než hory stačily se sraziti, dobrý hnědák Ďukův přeskočil s hory na horu a s chlumu na chlum.

Ďuk přijel k druhé veliké překážce: sedí tu velicí ptáci klovající. Dříve než ptáci stačili křídla rozestříti, dobrý hnědák jeho přeskočil s hory na horu a s chlumu na chlum, řeky a jezera přeskakoval a široká údolí mezi nohama propouštěl.

Tak přijel Ďuk k třetí veliké překážce: na cestě leží dračisko Gorynisko s dvánácti hadími choboty. Ale drak nestačil si ani choboty připravit a dobrý hnědák jeho přeskočil s hory na horu a s chlumu na chlum, řeky a jezera přeskakoval a široká údolí mezi nohama propouštěl.

Tak Ďuk dojel k městu Kyjevu. Přeskočil přímo přes hradební zeď, i věže hradební přeskakuje a vjíždí přímo do paláce knížecího a táže se po knížeti Vladimírovi.

Vladimíra doma nebylo, byl právě v božím chrámě. I šel Ďuk po širokých ulicích do téhož chrámu božího a kříže dělal, jak je předepsáno, poklony metal,

jak je naučen a na všechny strany se ukláněl. Potom postavil se Ďuk vedle knížete Vladimíra, mezi vladyku Černigova a Bermjatu Vasiljeva a Čurilu Plenkoviče, klaní se jim a uklání, sám sebe prohlíží a takto hovoří:

„Je jarní počasí, bratři, zablátil jsem své barevné šaty.“

Kníže Vladimír k němu promlouvá takové slovo:

„Pověz nám, ty junáku, z které ordy a ze které země pocházíš a jak tebe, junáka, jménem nazývají a jak tebe, udatného, po otci zveličují?“

Praví jim udatný, dobrý junák, mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič:

„Jasný pane, kníže Vladimíre! Pocházím z města Haliče, z Volyně, země bohaté, z té Korely nepovolné, ze Soročiny širé, z té Indie bohaté, jsem mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič a přijel jsem tobě k oslavě do města Kyjeva. Doslechl jsem se o slavném městě Kyjevě; praví se, že město Kyjev je samá krása, praví se, že slunéčko Vladimír bohatě žije.“

I praví Čurila Plenkovič taková slova:

„Jasný pane, kníže Vladimíre! Tento sedlák se ti do očí posmívá, do očí ti lže! To není Ďuk Štěpánovič, sedlák z vesnice je to! Bydlel někde u kupce a ukradl mu barevné šaty, a žil zase jinde u bohatýra, a ukradl mu dobrého koně. Přijel do našeho města a vynáší se; z tebe, z knížete si smíchy tropí, a nás, bojary, za nos vodí.“

Všichni se k Bohu pomodlili, kříž svatý políbili a vyšli z božího chrámu.

Když vyšli na širokou ulici a potom do zelené doubravy, pravil mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič:

„Dobrá byla pověst o slávě Vladimírově! Ale u Vladimíra není všechno po našem: Chrámy máte dřevěné a makovice na kostelích nabarvené, kdežto u nás, v našem městě Haliči, u mé paní matičky, tam jsou chrámy celé kamenné, vápnem obílené a makovice máme třpytivé a střechy na domech pozlacené: když domky v řadách stojí, jako by požár hořel.“

Procházel se po městě Kyjevě. Mladý bojarský syn jde a na botky pohlíží, i kožich svůj si prohlíží.

I promluví Čurila Plenkovič:

„Je to skutečně šlechtický nevolník; vždyť on jakživ těch bot na sobě neměl a toho kožichu také jakživ nenosil!“

I praví mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič:

„Dobrá byla pověst o slávě Vladimírově! Jenže u Vladimíra není všechno po našemu; vaše dlažba je černou hlínou zasypána, nateklo pod ní vody dešťové a nadělalo se bláta po kolena, a moje botky safiánové se zamažou tím černým blátem. To v naší bohaté Indii, u mé rodičky, u mé matičky je dlažba rudožlutým pískem zasypána a soročinská sukna jsou po ní rozestlána, i nezamažou se botky safiánové černým blátem. Když má paní matička kráčí z hlavního chrámu, jdou před ní lopatníci, za lopatníky jdou metaři, za metaři jdou soukenníci a rozestírají před ní v celku tkaná sukna. Matičku mou provází třicet panen a ona všeska ověšena aksamitem, aby ji neopálilo parné slunce, aby ji nezarosila ranní rosa. A u tebe je všechno prosté, jednoduché, nikde nic!“

Jak došli ke dvoru knížecímu, pokynul Ďuk hlavou a hovořil taková slova:

„U Vladimíra nic není po našem: U nás v městě Haliči, u mé paní matičky nad vraty visí na sedmdesát ikon, a ty jich, Vladimíre, ani desítku nemáš!“

Vstoupili na široký dvůr. Ďuk hlavou pokyvuje a takto hovoří:

„Dobrá byla pověst o slávě Vladimírově! Ale u Vladimíra není vše po našem: U nás v městě Haliči, u mé paní matičky stojí stříbrné sloupy, propletané zlatými kruhy, a rozestaveny jsou nádoby s vodou medovou a s bílou pšenicí jarní, aby dobré koně měli co žráti a pít. U tebe, Vladimíre, toho není.“

Jak vešli do síní bělokamenných, usedli za stoly bělodubové a začali jísti pokrmy cukrové, tu přinesli jim také pšeničných koláčků. Mladý bojarský Ďuk Štěpánovič vrchní kůrčičku odlomil a spodní kůrku stranou odložil.

Když to viděl slunéčko Vladimír stolnokyjevský, promluvil k němu taková slova:

„Což pak ty, mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči, vrchní kůrčičku odlamuješ a spodní kůrku stranou odkládáš?“

Odpovídá mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič:

„Aj, ty Vladimíre stolnokyjevský! Nemohu jísti koláčků pšeničných. U vás v Kyjevě nic není po našem. Děláte nádobí dubové s obručemi jedlovými a máčíte nádobí ve svěží pramenité vodě a potom v něm koláčky mísíte. Pečete je v peci cihlové, tu vytápíte poleny jedlovými a zametáte pometly sosnovými - tak u vás pečou koláčky. Koláčky páchnou potom chvojím sosnovým. V naší Indii bohaté, v slavném městě Haliči, u mé rodné matičky mají nádobí stříbrné, pobité zlatými obroučkami, v medu vyležené a v tom se koláčky mísí. U nás máme pece polívané a topíme drvy dubovými, a pometla máme hedvábná - tak se u nás pečou koláče. Sníš koláček - zachce se ti druhého. Sníš druhý a po třetím ti duše prahne, sníš třetí a čtvrtý ti z myslí nejde.“

Mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič vypil pohár vína, druhý však ven z okna vylil a sám pronesl takováto slova:

„Nemohu pít vašich sladkých nápojův. U vás v Kyjevě nic není po našem: Vy máte bečičky dubové pobité obručemi jedlovými, a v nich necháváte vodku nebo vínko uležeti v hlubokých, vykopaných sklepích; tam jsou bečky spuštěny až na zemi, čistý vzduch tam nevane a nápoje zatuchnou. Kdežto u nás, v naší Indii bohaté, ve slavném městě Haliči u mé rodičky, u mé matičky máme bečky stříbrné, zlatými obručemi pobité; v nich se vodka i vínko vyleží, na stříbrných řetězech zavěšeno v hlubokých sklepích, kam svedeny jsou bujné větry: Když zavanou ty bujné větry ze širého pole, zakývají bečky jako labutě, jako labutě na tichých závodích. Tak nám nezatuchnou sladké nápoje. Jak vypiješ pohár - druhého se ti zachce; piješ druhý a po třetím ti duše prahne.“

„Tato chvála není chloubou: Má paní matička nemá pestrých šatů v zásobě. Proto jich nemá v zásobě; protože krejčí ani neodcházejí: jeden zástup ze dvora vychází a druhý zástup už na dvůr vchází. Dobré koně stále jezdí a nejezdí se, zobou si bílou pšenici a vyskočí si pouze pohrát do širého pole.“

„A tato chvála také není chloubou: Dvanáct hlubokých sklepení máme zasy-páno do vrchu zlatem a stříbrem i drobnými, sypkými perlami. Za jedno to skle-pení skoupil bych celé město Kyjev i s městem Černigovem.

Za týmž stolem dubovým seděl s Ďukem také Čurila Plenkovič. I praví Čurila Ďukovi takováto slova:

„Což pak jsi se, ty šlechtický rabe, tak rozchlubil svým bohatstvím? Vsaď se tedy se mnou o velikou sázku: Který z nás bude po tři roky projížděti se městem Kyjevem, den ze dne promění své koně, den ze dne bude míti nového koně, znovu a znovu, po tři roky a ještě po tři dny. A každý den po tři roky aby každý z nás nové barevné šaty oblékl; pravá pestrá roucha, nová a nová, každý den jiné barvy, aby stejné barvy nikdy nebylo, den ze dne po tři roky a tři dny. Vsaďme se nikoliv o stovky, ani o tisícovky, ale o svou bujnou hlavu.“

Odpovídá mu Ďuk takovými slovy:

„Ty, Čurilo Plenkoviči, přeješ si vsadit se se mnou o velikou sázku. Než ty žiješ zde ve svém stolním Kyjevě, máš skříňně šatstvem naplněny, ale já jsem na cestách a moje šaty se zde již uvláčely.“

I vsadili se velikou sázkou. Za Čurilu Plenkoviče se celý Kyjev zaručil, i kníže s kněžnou se za Čurilu zaručili; a za Ďuka nikdo neručí, pouze chátra v krčmách za něho ručí.

Zasmužil se bojarský syn a sesmutněl, usedl rychle na koženou židli a jal se psáti rychlopisné cedulky, vložil je do vaků podle sedla a propustil a nimi svého hnědáka a promluvil k němu taková slova:

„Vysvobod' pána svého z veliké tísně!“

Potom vyvedl koně ze širokého dvoru a pustil koně ze svých bílých rukou.

I běžet kůň výše lesu stojatého a níže oblaku letícího. Jak dojel do Indie boha-tě, k Ďukově paní rodné matičce, zaržal hlasem koňským.

Matička vyběhla na zápraží a jak spatřila svého dobrého koně, zadívala se horoucími slzami a promluvila tato slova:

„Je vidět, že mého rodného děťátka není na živu: před vraty stojí dobrý kůň sám!“

Tu spatřila vaky po boku sedla. I sňala vaky, vyňala z nich rychlopisné cedulky, vložila do vaků šatů barevných po třech párech na každý den, znova na novo na tři roky a po třech letech ještě na tři dny. A propustila malého hnědáčka.

Když hnědáček dojel do města Kyjeva, k laskavému knížeti Vladmírovi, na Vladimírův široký dvůr, zaržal hlasem koňským, až se všichni v městě polekali.

Ulyšel ho mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič i řekl si: „To jistě přišel můj malý hnědáček.“

Tak dostal Ďuk svá barevná roucha.

I jezdili s mladým Čurilem Plenkovičem po městě Kyjevě, Čuriluškovi sehnali koně z celého Kyjeva a ještě k tomu z města Černigova - a mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič vstává každý den časinko ráno a koupe svého hnědáka v chladné rose a na hnědáčkovi se srst vždy proměňuje v barvu novou.

Tak jezdili Kyjevem po celá tři léta, po tři roky a tři dny. V poslední den vyjeli si na ranní mši.

Mladý Čuriluška Plenkovič obul si boty ze zeleného safiánu, špičky jak šidla a podpatky vysoké: kolem špičky by se vajíčko překotilo, pod patou by slavík proletěl. Na hlavu vzal si černou čapku z jemné kožešiny, černou murmanku, pod ní v předu neviděti mu jasných očí, v zadu neviděti bílé šije. Potom oblékl kožich z černých sobolů zámořských. Na knoflíkách vyliti dobří junáci, a v petličkách vyšity byly krásné dívčiny; když se zapne - objímají se, když se rozeprne – celují se.

Kníže Vladimír pohlédl na pravou stranu na mladého Čurilušku Plenkoviče a hovoří takováto slova:

„Mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič vsadil svou bujnou hlavičku!“

Pravil mu tichý Dunaj Ivanovič:

„Vladimíre, kníže stolnokyjevský! Pohlédni nyní na levou stranu.“

Mladý bojaraký syn Ďuk Štěpánovič měl obuty opánky ze sedmerého hedvábí, opánky posázeny byly drahokamy, samými rubíny, že by za jeden ten drahokam cejý Kyjev koupil i se svatyní Bohorodičky i všech ostatních svatých. Na hlavu dal si čapku s přeskami, s čapky visí mu drahokamy, z nichž sálá žár jako z červeného slunéčka, a oblékl si kožich z černých sobolů zámořských pod drahým aksamitem. V knoflíkách vylita má lita zvířata, v petličkách všiti jsou lita hadové. Ďuk vzal svůj hedvábný bičík, švihl po knoflíkách, i zařvala v nich lita zvířata; švihl Ďuk po petličkách, i zasyčeli v nich hadové. A od toho řevu lité zvíře a od toho sykotu hadího po celém stolním městě Kyjevě starý i mladý na zemi leží. Všichni po celém Kyjevě zdřevěnili, kudy Ďuk chodil.

I pravil k němu Vladimír, kníže stolnokyjevský:

„Děkujeme tobě, statečný dobrý junáku! Přebil jsi Čurilu syna Plenkoviče!“

Pravil mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič:

„Ach ty slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský, který z nás má hlavu srubnout?“

I praví Čurila Plenkovič:

„Ach, ty mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči! Vsad' me se spolu ještě jednou o velikou sázku: kdo z nás přeskočí na dobrém koni řeku Pučaj, tam i zpátky.“

Odpovídá mu mladý bojaraký syn Ďuk Štěpánovič:

„Aj, ty Čurilo Plenkoviči! Tobě se dobře sází se mnou o velikou sázku: Tvůj kůň je bohatýrský kůň, vystál se ve tvých konírnách, nažral se bílé jarní pšenice a napil se čerstvé pramenité vody: ale můj kůň je jen koník cestovní, koník cestovní oježděný.“

I vsadili se přece o velikou sázku. Nevsadili se o sta rublů, ani o tisíce, ale vsadili se o své bujné hlavy. Kdo nepřeskočí, tomu druh hlavu srubne.

Čurila syn Plenkovič vyvedl si z konírny třicet hřebcův, z třiceti vybral nejlepšího, proháněl ho a rozjížděl se z daleké dálky po širém poli, ale v prostřed řeky se ponořil Čurila do vody.

Mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič se nerozháněl a nerazjížděl; na příkrém břehu koně postavil s skočil za matičku řeku Pučaj a zase zpátky skočil na

svém dobrém koni. V prostřed řeky jakoby dopadal, ale to jen Čurilu za žluté kadeře zachytil a vytáhl ho i i s koněm z vody.

I promlouvá potom takováto slova:

„Ty slunéčko, Vladimíre stolnokyjevský, který z nás druhému hlavu srubne?“

„Ach, ty mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči, nestínej Čurilovi bujné hlavy, ale nech nám Čurilu, třeba jen na vzpomínku.“

Mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič promlouvá takováto slova:

„Aj, ty Čuriluško Plenkoviči! Buď si tedy živ, ty knížetem Vladimírem vyprošený, buď si, ty kyjevskými ženami oplakávaný! Ale nejezdí s námi bouřliváky, sed' si v městě Kyjevě mezi ženami!“

Tu Vladimír kníže stolnokyjevský chystal se poslati odbadce do té bohaté Indie. I praví takováto slova:

„Jakého mám poslat odhadce, aby odhadl všechno jmění a statky Ďukovy? Mám-li poslati smělého Aijošu Popoviče? Jeho oči jsou popovské, a oči popovské jsou oči závistivé, zadívají se mu oči na Ďukovo bohatství a on se odtud nevypraví. Musíme poslati někoho, kdo dobře číst a psát umí, rozumné řeči vede a k hostitelům uctívý je.

Nikoho jiného nemohu poslat, než mladého Dobryňušku Nikitiče.“

Uchystal se tedy Dobryňuška Nikitič, vsedl na dobrého koně a jel do té Indie bohaté.

Vyjel na vysokou horu a praví sám k sobě:

„Je patrné, že mladý bojarský syn Ďuk Štěpánovič poslal domů zprávu neradostnou, aby zapálili tu Indii bohatou.“

Když však blíže přijel, uviděl, že mají na domech zlaté střechy a na chrámech makovice z drahokamů, a to všechno plálo jako požár na slunci.

Na ulicích dlažba byla rudožlutým pískem zasypaná a po chodnících byla sukna rozestřena.

I přijel Dobryňa na hrad Halič, našel tam tři vysoké věže, i vstoupil do vysoké věže, křížuje se, jak je předepsáno a klaní se, jak se naučil, na všechny strany se klaní, žlutými kadeřemi až syré země dosahuje. Sedí tam žena – stará matka. Málo hedvábí má na sobě – všechna je v stříbře zahalena. I praví jí Dobryňa taková slova:

„Buď zdráva, Ďukova matičko! Syn tobě poslal čelobití a přikázal mně, abych hlubokou poklonu tobě také učinil.“

„Nejsem Ďukova matička, jsem Ďukova dělnice. Jdi tady do druhé světnice.“

Jde Dobryňa do druhé světnice. Sedí tam žena – stará matka. Málo hedvábí má na sobě, všechna je v zlatě zahalena. Dobryňa se jí opět klaní:

„Buď zdráva Ďukova matičko!“

Stařena mu praví:

„Nejsem Ďukova matička, jsem Ďukova koláčnice.“

Přichází Dobryňa do třetí světnice; sedí tam žena – stará matka. Málo hedvábí má na sobě, všechna je perlami oděna. Dobryňa se jí opět klaní:

Buď zdráva Ďukova matičko!“

Stará žena mu praví:

„Nejsem Ďukova matička, jsem Ďukova chůva. Ale Ďukova matička šla na nedělní mši. Dávej pozor a každému se neklaň. Až půjdou z chrámu metaři, až půjdou lopatníci z chrámu, tedy povedou panny pod paždím Ďukovu matičku; je v všecka v drahokamech, hled' hochu, abys uměl se jí klanět!“

I šel Dobryňa Nikitič na nedělní mši: Stojí a čeká u hlavního Chrámu. Matka Ďukova vychází z hlavního chrámu, před ní jdou lopatníci, za lopatníky metaři, za metaři jdou soukenníci a rozestýlají sukna v celku tkaná. A Ďukovu matičku vede třicet panen; je všecka ověšena aksamitem, aby ji nepálilo parné slunce, aby ji nezarosila ranní rosa.

Dobryňa umí se jí pokloniti, žlutými kadeřemi dosahuje až na syrou zemi. A sám hovoří takováto slova:

„Bud' zdráva, Ďukova matičko! Syn tobě posílá čelobití a nejhlubší poklonu mi rozkázal udělati.“

„Statečný, urozeuý a dobrý junáku! Vidím, jak znamenitě jsi vyučen, ale neznám tě po jméně, ani po domově.“

„Jsem ze stolního města Kyjeva mladý Dobryňa Nikitič, přicházím od tvého syna milovaného. Pochlubil se svým sídlem, přijel jsem se na tebe podívat a statky tvé i bohatství popsat.“

„Pojď za mnou, dobrý junáku!“

Vešli do jídelny, prostřeli ubrusy kostkované, usadili se za stolky dubové a rozeřavili nápoje vyleželé. Vypiješ-li skleničku - po druhé ti tak duše prahne a třetí se ti zachce. Přinesli koláčků pšeničných, jak první koláček sníš - po druhém ti duše prahne a třetího se ti zachce.

Dobrý junák se najedl, napil a potom ho odvedli na postýlku z rybího zubu. A junák spal třikrát dvacetčtyři hodiny bez probuzení. Na čtvrtý den vstal na své bystré nohy a šel si prohlédnout Ďukovo sídlo. Stařenka vzala rychle zlaté klíče a vedla ho do sýpek a do skladišť, kde uloženy byly tovary zámořské, i pobyl tam dlouhou dobu a nemohl ani všecko spočítati.

Potom ho zavedli do temných sklepení; tam visí bečky plny zářivého zlata a druhé plny ryzího stříbra, a třetí plny sypkých perel. Počestná vdova vyvedla ho na široký dvůr. Tam teče pramen ze zlaté nádržky a ostatní Dobryňa nemůže ani spočísti.

I pravila matička Ďukova:

„Pověz toho sluněčku Vladimírovi: necht' prodá celý svůj Kyjev na papír a na inkoust at' prodá město Černigovo – potom bude moci Ďukovo jmění sepsati.“

I rozloučil se Dobryňa s Ďukovou matičkou, a jak dojel do města Kyjeva, sám hovoří taková slova:

„Ach, ty sluněčko, Vladimíre stolnokyjevský! Vzkazuje ti Ďukova matička, abys na papír prodal celé město Kyjev a na inkoust celé město Černigovo a potom budeš moci Ďukovo jmění sepsati.“

A tak vychází Ďukova pravda na světlo, jako se jarní voda rozlévá.

I pravil Ďukovi Vladimír stolnokyjevský:

„Ach, ty mladý bojarský synu Ďuku Štěpánoviči! Za svou velikou chloubu obchoduj ty v našem městě Kyjevě po všechny časy bez daní!“

Odpověděl mu Ďuk takovými slovy:

„Když z rána slunéčko nehrálo, pod večer neohřeje. Když jsi při příjezdu junáka neuctil, nyní na odjezdě neuctíš!“

A vsedl rychle na dobrého koně. I viděli Ďuka jak na koně vsedl, ale neviděli, jak odjížděl.

A od těch dob, od toho času začali o Ďukovi starynu vykládati a budou ji vykládat od nynějška po všechny věky. Tato staryna i tento příběh je sinému moři na utišení, a dobrým lidem na poslechnutí, a veselým junákům na potěšení.

KDY VYMIZELI BOHATÝŘI NA SVATÉ RUSI

Při západu červeného slunéčka vyjelo k řece Safatu sedm udatných ruských bohatýřů, sedm mohutných bratří křížových: vyjel si chytrý Volha Buslajevič a Suchman Dolmantěvič, vyjel si mladý Dobryňa Nikitič a smělý Aljoša Popovič, také krásný Čurila Plenkovič a bojarský syn Ďuk Štěpánovič, vyjel si s nimi i starý kozák Ilja Muromec.

Rozevřelo se před bohatýry širé pole a na tom poli stojí starý dub, mohutný dub sukovatý. U toho dubu sbíhají se tři cesty: první cesta vede k Novgorodu, druhá cesta ke Kyjevu a třetí cesta k sinému moři dalekému. Bohatýři zastavili se na rozcestí, rozbili tu svůj bílý stan a propustili koně proběhnouti se širým polem. Poskakují koně po hedvábné travičce, zelenou trávu okusují a zlatými uzdami pobřinkují. A ve staně plátěném bohatýři klidně odpočívají.

Bylo při východu červeného slunéčka, když mladý Dobryňa vstal časněji všech ostatních, vyšel si k řece Safatu, umyl se studenou vodou, utřel se tenkým ručníkem a pomodlil se před divotvorným obrazem.

Tu pojednou Dobryňa uvidí za řekou Safatem bílý plátěný stan. V tom staně tábořil zlý Tatařín Busurman a nepropouštěl kolem sebe nikoho ani koňmo, ani vozmo, ani pěšího dobrého junáka.

Dobryňa osedlal si svého dobrého koně, vzal své dlouhé kopí a čingalisko ocelové a vsedl na dobrého koně a kůň jeho nad syrou zemí se vznáší skoky mřlovými.

Dobryňa dojíždí k bílému stanu a volá pronikavým hlasem:

„Ej, vyjdi ven, ty Tatařine, zlý Tataříku Busurmane: budu s tebou poctivý boj bojovati!“

Tatařín v tu chvíli z bílého stanu vychází a vsedá na dobrého koně.

Nesrazily se dva větry v širém poli, dvě mračna se tu nepotkala: srazili a setkali se dva udatní bojovníci. Lámala se jejich ostrá kopí, zpřerážely se jejich meče ocelové; i sestoupili junáci se svých dobrých koní a utkali se v ručním zápase.

Pravá noha Dobryňova uklouzla – pravá ruka Dobryňova poklesla – i svalil se Dobryňa na syrou zemi. Tatařin skočil mnu na bílou hruď a vyřízl mu srdce i ledví.

Bylo při východu červeného slunéčka, i vstával Aljoša Popovič časněji všech ostatních, vyšel k řece Safatu, umyl se studenou vodou, utřel se tenkým ručníkem a pomodlil se před divotvorným obrazem.

Tu pojednou Aljoša uvidí koně Dobryňova: rychlý kůň stojí osedlaný, stojí nevesele, klopí oči k syré zemi, je patrné, že teskni po svém pánu po Dobryni Nikitiči.

Aljoša vsedl na dobrého koně, i rozohnil se pod ním dobrý kůň a vznášel se s ním nad syrou zemí skoky mílovými.

Přijíždí Aljoša k bílému stanu a u toho bílého stanu spí mladý Dobryňa: jeho jasné oči zapadly, silné jeho ruce poklesly a na bílých prsou spekla se mu rudá krev. I křičí Aljoša pronikavým hlasem:

„Vylez ven, Tatařine zlý, pojď na poctivý boj, pojď na zápas!“

„Och, ty Aljošo Popoviči, váš rod není stálý, není pevný, neměl by ses pouštět se mnou v boj.“

Odpovídá mu Aljoša:

„Nechlub se, jda na hody, chlub se, až z hodů půjdeš!“

V tu chvíli vychází Tatařin z bílého stanu a vsedá na dobrého koně.

Nesrazily se dva větry v širém poli, ani dvě mračna se tu nesetkala: srazili a setkali se dva udatní bojovníci. Zlámala se jejich ostrá kopí, zpřerážely se jejich meče ocelové; i sestoupili junáci se svých dobrých koní a utkali se v ručním zápase.

Aljoša přemohl Tatařina: svalil ho na syrou zemi, vskočil mu na bílou hruď, chtěl mu rozpárati bílá prsa a vyříznout srdce i s ledvím.

Ale kde se vzal, tu se vzal, přiletěl černý havran a promluvil takto lidským hlasem:

„Och, ty smělý Aljošo Popoviči! Poslechni mne černého havrana! Nerozparuj Tatařinovi bílých prsou, zaletím na širé moře a přinesu ti mrtvé a živé vody: postříkneš Dobryňu mrtvou vodou, a sroste jeho bílé tělo - postříkneš Dobryňu živou vodou a probudí se dobrý junák ...“

Aljoša uposlechl havtana, i letěl havran na siné moře a přinesl mrtvé i živé vody. Aljoša ostříkl Dobryňu mrtvou vodou, a jeho bílé tělo srostlo. Aljoša postříkl Dobryňu živou vodou, a junák zbudil se ze smrtelného spánku. A oba bohatýři propustili Tatařina.

Bylo při východu červeného slunéčka, i vstával Ilja Muromec časněji všech ostatních, vyšel si k řece Safatu, umyl se studenou vodou, utřel se tenkým ručníkem a pomodlil se před divotvorným obrazem.

Tu pojednou vidí: přes řeku Safat převáží se vojsko busurmanské a vojsko to by dobrý junák neobjel, šerý vlk by ho neoběhl a černý havran by ho neobletěl.

I volá Ilja pronikavým hlasem:

„Oj, kde jste, vy mohutní bohatýři, stateční bratři křížovní?“

Jakmile bohatýři sběhli se na jeho zavolání, jakmile posedali na dobré koně, jakmile se vrhli na to vojsko busurmanské, začali vojsko potírat i pobíjeti. A co bohatýři nepobili, to dobré jejich koně podupali. Tak se bili tři hodiny a tři minuty – a pobili tu přesilu pohanskou.

I začali se bohatýři vychloubati.

Ještě se nenamohla naše silná ramena, ještě se neuchodili naše dobré koně, ještě nejsou otupeny naše ostré meče!“

I pravil smělý Popovič:

„Nechť povstane proti nám vojsko nadpozemské, my bohatýři se s ním vyrovnáme!“

Sotva promluvil toto nerozumné slovo, zjevili se dva bojovníci a vyzývali silným hlasem:

„Postupte s námi boj, bohatýři! Nehleďte na to, že jsme pouze dva a vás je sedmero!“

Bohatýři neuznali bojovníky za hodny boje, a Aljoša Popovič rozhorlil se po jejich slovech, pobídl svého rychlého koně a letěl proti bojovníkům a od ramene přet’al je ve dvě: a stáli proti němu čtyři – a byli všichni živi.

Letí proti nim mladý Dobryňa Nikitič a zpřetínal je od ramen ve dvě: a stálo proti němu osmero mužů – a byli všichni živi.

Letěl proti nim i starý kozák Ilja Muromec a zpřetínal je všechny od ramene ve dvě a stálo proti němu dvakrát tolik – a všichni byli živi.

I vrhli se proti vojsku všichni bohatýři, začali vojsko potírat i pobíjet, ale vojsko stále roste, a stále na bohatýry bojovně doráží ... A co bohatýři nepobili, to dobré koně jejich podupali – a vojsko stále roste a roste a stále na bohatýry bojovně doráží. Tak se bohatýři bili tři dny a tři hodiny a tři minuty.

Namohla se jejich silná ramena, uchodili, se jejich dobré koně, a otupili se jejich ostré meče.

A vojsko stále ještě roste a roste a stále na bohatýry bojovně doráží ...

I polekali se mocní ruští bohatýři, utekli na kamenné hory, do temných jeskyň: a jak bohatýr doběhne k hoře, tak zkamení. Doběhne druhý, také zkamení, doběhne třetí, také zkamení.

Od té doby také bohatýři vymizeli na Svaté Rusi.

PTÁCI

Ruská starýnka

Z čeho povstala, bratři, zima? Zima povstala z mrazů a po zimě nastala krásná vesna, po vesně teplé léto, a po teplém létě jeseň bohatá nastala.

A za té bohaté jeseň drobný pták zpěvák přilétl, usedl v zelené zahrádce na strom kalinový a začal zpívat i cvrlikati všelikými jazyky.

Jak ho ruští ptáci uslyšeli, sletovali se hejnem v hejna, přiletovali k zelené zahrádce, usedali řadami, hleděli hlavami v jednu stranu a začali také zpívatí a cvrlikati a zámořského ptáka takto se vypyťavati:

„Aj drobný ptáčku zpěvážku! Pověz nám boží pravdu, nic nezatajuj: kdo je u vás za mořem větší a kdo je za dunajským mořem menší?“

I odpovídá ptáček zpěvážek:

Vy hloupí, ruští ptáci! Proč jste sem přiletěli a proč se mne na siné moře ptáte? U nás za mořem je všecko větší a všecko je za dunajským mořem menší. U nás jsou také sedláci ve vsích a výběřčí chodí po osadách, i starostové jsou u nás v okresích, soudní písaři na úřadech a kupci ve čtvrtích obchodních. Vojvodové bydlí u nás také v zámečcích, vojáci chodí na pochody a carové panují ve svých carstvích, a kde kdo je v úřadech, a kde kdo je v práci.

Ovšem že bílý kolpík⁷ za dunajským mořem je carem a bílá kolpice že je cařice. Husy jsou na moři bojary a labuť jsou bojarské ženy, slavík je obveseluje, všeliké hry jim provozuje a stále bojarům potěšení způsobuje. Vrabci jsou panští sedláci, kolem žerdě pracují, po selsku konopí roztloukají a proto jsou stále syti.

Holoubek je na moři popem* a holubička paní popovou, tetřevi jsou d'áčky kostelními, tetřevice jejich ženy a sluka je kostelníkem.

Pěnice je celníkem, trpělka je jídlonošem, výřeček je krčmářem a jeřábek je na moři kuchařem.

Vlaštovičky jsou krásné dívčinky, kachny ty jsou mladice, kačer kupec trhový, vždyť plave i po siném moři a všelikým towarem obchoduje. Čejky jsou plavkyně, potápky jsou rybolovky, z jezera do jezera se ponořují a všecky ryby pochyťají. Na souši jejich ryb nikdy nebylo, v trhu jejich ryb nikdy neviděli a sedláci jejich ryb nikdy nejedli. Jeřáb je převozníkem, vždyť se po siném moři toulá, ruské ptáky převáží, ale barevných šatů svých ani nesmočí.

Kavky jsou tam jeptiškami, černý havran igúmenem** a jetřáb dokonce atamanem, sova ušatá je zbojníkem. Sokol je rychlý vyslanec, orel pak na moři nepříteli přepadá, jednou do roka je přeletí a velikou daň si vybere, po třech hlavách i po čtyřech, někdy i po celé desítce.

Hluchý tetřev je na moři sedlákem, jeho tetřevice je selská ženka. Kukačka je nešťastná ubožačka, mnoho vajec naklade, ani neví kolik a kde, ale děti vyhlídati neumí. Koroptev je podruh bez přístřeší, kalhoty nosí v holínkách, z křoví do křoví přebíhá a místa nikde nemá. Datel je na moři tesař, žluva je stavitel kostelů, lita po hlubokém lose a každého stromu se vypyťává a přitom staví kostely a kláštery.

Straka je krčmářka, černé čizmy nosí, s nožky na nožku přeskakuje, mladé hochy přivabuje; bez koláče k jídlu nesedne, pěšky nechodí, stále jezdí v kočáře, má pár vraných koní a kočími jsou hoši mladí.

* Pop je ruský kněz, jako katolický farář, diakon čili d'ák, je kaplan.

** Igúmen je představený mužského řádu.

Vrána je na moři babkou; tlusté pařáty má špinavé a tak dělá špatný pořádek.

Kohouti jsou donští kozáci – stateční junáci; jenom že má každý několik žen, po třech i čtyřech ženách, některý až celou desítku, ale všechny stačí naparádit a porovnat, ne tak jako na Rusi: muž má jen jednu milou ženušku a ani té neumí nastrojit a práci jí zařídit.

A slepice je na moři poslední pták; co chvíle chudinku chytají a prstem ohledávají, vejce jí vybírají a milným zetičkům uschovávají.